

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Острозька академія»
Навчально-науковий інститут міжнародних відносин та національної безпеки
Кафедра міжнародних відносин

Кваліфікаційна робота

на здобуття освітнього ступеня магістра

на тему:

**«ВІЙСЬКОВА ДОПОМОГА ДЕРЖАВ-ЧЛЕНІВ НАТО УКРАЇНИ В УМОВАХ
РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОГО КОНФЛІКТУ»**

Виконала студентка 2 курсу, групи ММВ-21
спеціальності 291 «Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії»,
освітньо-професійної програми

«Міжнародні відносини»

Величко Ілона Тарасівна

Керівник - доктор політичних наук, професор

Сидорук Тетяна Віталіївна

Рецензент – _____

Робота допущена до захисту

(протокол № _____ засідання кафедри міжнародних відносин

від _____ 20__ року)

Завідувач кафедри міжнародних відносин:

Сидорук Тетяна Віталіївна

м. Острог – 2023 р.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ВІЙСЬКОВА ДОПОМОГА ДЕРЖАВ-ЧЛЕНІВ НАТО УКРАЇНІ ВПРОДОВЖ 2014-2021 РР.....	10
1.1. Допомога США Україні.....	10
1.2. Військова підтримка Великої Британії.....	17
1.3. Різноманіття позицій і дій інших держав-членів НАТО.....	23
Висновки до розділу 1.....	27
РОЗДІЛ 2. ВІЙСЬКОВА ДОПОМОГА ДЕРЖАВ-ЧЛЕНІВ НАТО З 24 ЛЮТОГО 2022 РОКУ.....	30
2.1. Основні механізми надання військової допомоги Україні.....	30
2.2. США як лідер постачання військової допомоги Україні.....	43
2.3. Відповідь колективної Європи на повномасштабну війну.....	50
Висновки до розділу 2.....	70
РОЗДІЛ 3. ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРЕШКОДИ, ЩО ПОСТАЮТЬ НА ШЛЯХУ ОТРИМАННЯ ВІЙСЬКОВОЇ ДОПОМОГИ ВІД ЗАХІДНИХ ПАРТНЕРІВ.....	73
Висновки до розділу 3.....	78
ВИСНОВКИ.....	80
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ.....	83

ВСТУП

Актуальність теми. Збройний напад Російської Федерації на територію України – це перша повномасштабна війна у Європі після подій Другої світової війни. Вона спричинила великі трагічні наслідки для всього світу. Чимало західних лідерів пообіцяли Україні надавати усесторонню допомогу та співпрацювати у боротьбі з Росією. Військова складова міжнародної підтримки сьогодні є найнеобхіднішою у процесі ведення війни, адже наявність якісного та нового військового оснащення сприяє успішній оборонній діяльності України.

Тема військової допомоги країн-членів НАТО Україні є надзвичайно важливою у сучасних міжнародних відносинах. Насамперед, війна, розв'язана РФ, що володіє ядерною зброєю та досі є постійним членом Ради Безпеки ООН, випробовує на міцність і життєздатність наявні механізми забезпечення миру та безпеки у світі, перевіряє на практиці ефективність міжнародних організацій та альянсів, активізує пошуки нових механізмів забезпечення глобальної, регіональної та національної безпеки.

Важливість надання військової та інших видів підтримки від НАТО, як військово-політичної міжнародної організації, що покликана забезпечувати мир та безпеку в світі, для України надзвичайно велика. Здається, ніяка інша міжнародна структура, крім тієї, що створена для сприяння стабільності та запобіганню конфліктів в Європі і поза її межами, не в змозі допомогти країні відстояти своє право на незалежне існування.

З часу утворення організація вважається лідером у забезпеченні міжнародної безпеки шляхом колективної оборони, реагування на кризи, превентивних заходів і співпраці майже з усіма країнами та міжнародними організаціями світу. Організація Північноатлантичного договору неодноразово виступала як регулювальник та посередник у міжнародних конфліктах і кризах, сприяючи встановленню миру та забезпеченню безпеки в різних частинах світу [56].

До прикладу, на початку 80-х років ХХ століття НАТО сприяла становленню демократії в Іспанії після диктаторського правління Ф. Франко.

Пізніше, під патронатом ООН, Альянс розгортав миротворчі операції та місії в Боснії і Герцеговині (з 1995 р.), Косово (з 1999 р.), Афганістані (з 2001 року), Лівії (2011 р.) та інших країнах. Крім того організація бере активну участь у боротьбі з проблемою піратства в Аденській затоці та вздовж берегів Африканського рогу. Довгі роки після закінчення Другої світової війни, військово-політична структура доводила свою ефективність завдяки здатності адаптації до сучасних викликів у сфері безпеки [56].

Чинником, що додатково стимулює держав-учасниць Альянсу надавати військову підтримку є сповідування спільних цінностей, на яких заснована організація, та за які сьогодні бореться Україна. Йдеться про забезпечення індивідуальної свободи, верховенство права, збереження демократичних принципів і підтримку національної та міжнародної безпеки. Тому так необхідне розуміння країнами-членами НАТО, що лише спільна міцна оборона зможе змінити ситуацію на краще, і покарати РФ за порушення міжнародного права та терористичну діяльність на території України.

Розпочинаючи з 2014 року Північноатлантичний альянс відіграє ключову роль в питанні забезпечення обороноздатності України, включаючи постачання військової допомоги, проведення навчань та консультацій. На сьогоднішній день НАТО виступає з підтримкою надання двосторонньої військової допомоги окремими державами-членами організації. Після початку повномасштабного військового вторгнення 24 лютого 2022 року країни-учасниці почали надавати Україні життєво необхідну військову, фінансову та гуманітарну допомогу, забезпечуючи Україну зброєю та боєприпасами для реалізації її невід'ємного права на самооборону проти зовнішньої агресії, що є передбачено Хартією ООН. Продовження постачання якісного західного озброєння необхідне для перелому ходу подій у війні на користь України.

Стан наукової розробки проблеми. Тему військової допомоги Україні державами-членами НАТО у російсько-українському конфлікті досліджували як зарубіжні, так і вітчизняні автори. Питанням військово-оборонної допомоги США Україні за часів президенства Барака Обами займався Лимар М. Ю., який

розглянув особливості американської військової підтримки та ймовірність надання Україні летальної зброї [55]. Кравченко О., співробітниця Інституту зовнішньополітичних досліджень, виклала своє дослідження у статті, що присвячене питанню політики США щодо України під час президенства Д. Трампа, в якому, поміж іншого, розглядає військовий вимір співпраці [53]. Жигайло В. М. у своїй роботі про стан і перспективи співробітництва України зі США зазначає, що важливим елементом військового співробітництва є проведення спільних навчань [47]. Підполковник армії США у відставці, колишній директор із європейських справ у Раді національної безпеки, військовий аналітик, науковець та експерт з українсько-російських відносин в Америці – Александр Віндман активно досліджує питання російсько-української війни та ролі в ній США на сучасному етапі. Уродженець Києва в своїх працях зосереджується на темі важливості надання підтримки Україні (включно з військовою) та покарання РФ разом з її політичним лідером Володимиром Путіним. Свої дослідження він неодноразово публікував в американських журналах, наприклад, в журналі про міжнародні відносини та зовнішню політику США – *Foreign Affairs*. Дослідженням співробітництва Великої Британії та України в умовах російсько-української війни займався Стужук Ю.П., який стверджував про значну британську військову допомогу Україні в рамках багатосторонніх механізмів, а також її майбутнє збільшення у зв'язку з російським нападом на Україну в лютому 2022 року [76].

З огляду на великий часовий проміжок, що охоплює дослідження, можна зазначити, що стан наукової розробки теми постачання військової допомоги Україні під час першого часового проміжку (2014-2021 рр.) є достатнім, проте, з огляду на новизну теми, що супроводжується постійними оновленнями, обсяг наукової розробки питання військової допомоги Україні в період з 24 лютого 2022 року є ще досить незначним.

Мета дослідження: визначити масштаби та проаналізувати значення військової допомоги Україні країн-членів НАТО в російсько-українському конфлікті.

Завдання дослідження:

- розглянути, яким чином здійснювалась військова допомога Україні від країн-членів НАТО в період з 2014 до 2021 року;
- визначити, які країни-члени НАТО найбільше надали військової допомоги в українсько-російському конфлікті;
- визначити, як змінилась ситуація після повномасштабного вторгнення Росії в Україну;
- визначити роль американської підтримки у російсько-українському конфлікті;
- проаналізувати, яке значення для України відіграє надана військова допомога;
- висвітлити основні проблеми та перешкоди, що стоять на шляху в отриманні військової допомоги Україні.

Об'єкт дослідження: зовнішня допомога Україні в умовах російсько-українського конфлікту.

Предмет дослідження: військова допомога Україні держав-членів НАТО впродовж 2014-2023 рр.

Теоретико-методологічна основа дослідження: при написанні дослідження використовувались як загальнонаукові, так і спеціальні наукові методи. Історичним методом, методами спостереження та аналізу досліджувались особливості та рівень військової підтримки України державами-членами НАТО з початку російської агресії у 2014 р. по листопад 2023 р. Шляхом використання методу контент-аналізу було проаналізовано окремі документи, звіти та декларації, а саме: базова Угода між Україною та Великою Британією, «Талліннська обіцянка», державні звіти окремих держав-членів НАТО щодо надання військової допомоги Україні та інші. Івент-аналізом досліджувався вплив публічних заяв, офіційних візитів та зустрічей на процес військової підтримки України. Таким чином, було проаналізовано роль зустрічей представників держав в форматі «Рамштайн», офіційні візити та заяви Джозефа Байдена, Бориса Джонсона, Віктора Орбана та інших політиків щодо України, значення заяв Володимира Зеленського та Анджея Дуди в контексті утворення

кризи в українсько-польських відносинах та інше. Методами дедукції та індукції було окреслено загальні позиції держав-членів НАТО щодо російсько-українського конфлікту, а методом встановлення причинних зв'язків зроблено спробу пояснення позицій окремих країн. Шляхом порівняльного методу прослідковувалась зміна позицій окремих держав щодо постачання зброї в Україну.

Хронологічні рамки дослідження охоплюють період з початку російсько-українського конфлікту в 2014 році по листопад 2023 року.

Географічні рамки дослідження охоплюють територію держав-членів НАТО, України та Росії.

Аналіз джерельної бази. Для успішного вирішення поставлених дослідницьких завдань використовувались: аналіз двосторонніх угод (наприклад, Угоди про політичне співробітництво, вільну торгівлю і стратегічне партнерство між Україною та Сполученим Королівством Великої Британії і Північної Ірландії), збір інформації на офіційних державних веб сторінках (Міністерство закордонних справ Данії, Урядова сторінка Великої Британії, Німеччини, Норвегії, інформаційний ресурс Палати британського Парламенту House of Commons library) та офіційних сторінках інституції ЄС і НАТО (головний сайт НАТО, сторінки Єврокомісії, Європейської Ради і т. д.); коментарі та заяви офіційних осіб (таких зарубіжних та українських політичних осіб як: Володимир Зеленський, Жозеф Боррель, Ігор Жовква, Оксана Маркарова, Дмитро Кулеба, Віктор Орбан, Борис Джонсон та інші); аналіз інформації науково-дослідних інститутів (Інститут з вивчення війни, Кільський інститут економічного розвитку, Національний інститут стратегічних досліджень та інші); пошук статистичних даних (опитування Інституту громадської думки Геллапа, CNN та аналітичного центру Globsec; а також опрацювання матеріалів української та зарубіжної преси (інтернет-видання Радіо Свобода, Українське національне інформаційне агентство «Укрінформ», суспільний телеканал «Суспільне новини», німецький телеканал «DW», англійський журнал «The Economist» та багато інших).

Наукова новизна результатів дослідження. У роботі зазначені масштаби комплексної військової підтримки держав-членів НАТО Україні в хронологічному порядку (з 2014 по 2023 рр.). Під час написання дослідження було переглянуто політику військової підтримки України державами-членами НАТО в період з 2014 по 2021 рр. та вказані зміни, що відбулись після початку повномасштабного російського вторгнення. Вперше було зазначено загальну кількість переданого Україні летального та нелетального озброєння, а також його роль у російсько-українському конфлікті. На основі офіційних державних звітів окремих країн щодо військової допомоги Україні було виокремлено головних країн-постачальників озброєння. Остання частина дослідження присвячена головним сучасним проблемам у питанні постачання державами-членами НАТО військової допомоги Україні.

Практичне значення та практична апробація дослідження. Результати дослідження були апробовані двічі: опубліковано статтю на тему: «США – головний постачальник військової допомоги Україні для протидії російській агресії» в збірнику Студентсько-аспірантських наукових записок Національного університету «Острозька академія» серії «Міжнародні відносини» 2023 року, в місті Острог; вдруге результат дослідження апробований у вигляді доповіді на тему: «Військова допомога європейських держав Україні в ході російсько-української війни» та опублікований в електронному збірнику матеріалів V Міжнародної наукової конференції «Травневі студії 2023», що проводилась 4 травня 2023 року на базі Донецького Національного університету ім. В. Стуса. Результати дослідження можуть бути використані для майбутніх досліджень в рамках зазначеної тематики, а також студентами при вивченні окремих предметів.

Структура дослідження має логічний порядок та розкриває всі поставлені на початку роботи завдання. Робота складається зі вступу, який розкриває сутність та стан наукової розробки дослідження, трьох розділів, перших два з яких діляться на підрозділи та закінчується висновками, а також з загального висновку, в якому викладаються всі результати дослідження. Розділ

1 містить в собі інформацію щодо того, яким чином здійснювалась військова допомога Україні від держав-членів НАТО в період з 2014 по 2021 рр. Розділ 2 описує процес надання зброї Україні з 24 лютого 2022 року, основні механізми цього постачання, а також зазначення держав-лідерів в цьому процесі. У Розділі 3 визначено основні проблеми в процесі надання Україні західної військової допомоги. В кінці роботи зазначені використані при написанні дослідження списки джерел та літератури. Загальний обсяг роботи склав 82 сторінки.

РОЗДІЛ 1. ВІЙСЬКОВА ДОПОМОГА ДЕРЖАВ-ЧЛЕНІВ НАТО УКРАЇНІ ВПРОДОВЖ 2014-2021 РР.

1. 1. Допомога США Україні

Розвиток американсько-української співпраці важко назвати однорідним. Історія двосторонніх відносин держав пам'ятає як кризові ситуації, так і часи покращення взаємодії. Дипломатичні відносини були встановлені через декілька днів після визнання Сполученими Штатами Америки незалежності України – 3 січня 1991 року. З приходом в США до влади Білла Клінтона, в 1993 році, відбулись деякі позитивні зміни у вигляді перегляду політики попереднього президента (Джорджа Буша старшого) щодо України та налагодження більш дружніх взаємовідносин. З того часу, український вектор політики США спрямовувався на підтримку України, як демократичної держави, яка, хоч і не без труднощів, проте, крокує в напрямку інтеграції в європейські та євроатлантичні структури. Хартії стратегічного партнерства Україна – США 2008 та 2021 рр. документально підтверджують важливість їх дружньої взаємодії, що заснована на спільних цінностях та інтересах, а також наголошує на розвитку оборонної, політичної, безпекової, економічної, енергетичної, наукової та інших видів співпраць.

Геополітичне розташування України на карті робить її важливим стратегічним партнером для США у регіоні Східної Європи. Американський політолог, стратег та аналітик Збігнєв Бжезінський, в своїй книзі «Велика шахівниця» 1997 року, назвав Україну «одним з п'яти геополітичних центрів світу» [35]. Він стверджував, що головною місією США на пострадянському просторі є докладання максимуму зусиль щоб утримати Україну в сфері свого впливу, не дозволяючи РФ поглинути її. Однак політик розглядав Україну скоріше в контексті інструменту стримування Росії, а не потенційно могутньою демократичною державою. Крім того, З. Бжезінський не був прихильником вступу держави до НАТО, пояснюючи: «Україна повинна мати право вільно вибирати свою політичну ідентичність і бути більш пов'язаною з Європою.

Водночас Росію треба запевнити, що Україну не приймуть у НАТО. Це формула рішення» [35]. Щодо російської агресії (на початковому її етапі) він виступав з тезами про необхідність надавати військову підтримку Україні у вигляді зброї для захисту головних міст держави, а також зазначав про важливість продовження ведення санкційної політики проти РФ. Така позиція зумовлювалась його впевненістю в тому, що Росія здатна повернутись у форму імперії лише з Україною в своєму складі, чого Захід, на чолі зі Сполученими Штатами Америки, не мають допустити [35; 65].

Військово-оборонна підтримка США вже довгий час вважається основою американсько-українських відносин. З часів відокремлення від СРСР Україна ввійшла до списку держав, яким США регулярно надавали значну матеріальну допомогу. За перше десятиліття незалежності держава отримала майже 2,6 мільярда доларів [28]. Звісно, у порівнянні з обсягами сучасної американської допомоги, ці цифри не здаються вражаючими, однак, для мирного часу сума була достатньо велика. У роки, що передували анексії Криму РФ в 2014 році, Україна отримувала приблизно 105 мільйонів доларів на рік, включаючи іноземне військове фінансування [28].

З початком російської агресії на Сході України, американці стали одними з перших, хто почав надавати свою підтримку. За даними Дослідницької служби Конгресу США, з 2014 по 2020 рр. держава надала Україні допомогу у сфері безпеки на суму понад 2,5 млрд доларів, а загальна сума допомоги сягала понад 4,1 млрд доларів. В 2021 році додатково було виділено ще 115 мільйонів доларів на військове фінансування [28].

Американська військова підтримка була спрямована на оборонний розвиток та розширення можливостей України для захисту територій. Насамперед, мова йшла про двостороннє військове фінансування, забезпечення нелетальною військовою технікою та оснащенням, а також проведення навчань для представників українських Збройних Сил, які часто відбувались спільно з партнерами через Спільну комісію з питань оборонної реформи та співробітництва у сфері безпеки [28; 82].

З огляду на позицію Барака Обами, який на момент початку російської агресії обіймав посаду президента США, та його європейських партнерів, що полягала в тезі: «військове вирішення конфлікту неможливе», військове озброєння, що перший час надавалось Україні, було виключно нелетальним. Колишній американський президент виступав проти вирішення проблеми шляхом використання українською стороною летальної зброї. Він пояснював це тим, що надання Україні такого виду допомоги радше матиме протилежний ефект і здатне сприяти ще більшій ескалації конфлікту [55].

Першочергово, наприкінці березня 2014 року, американські літаки доставили в Україну 330 тисяч сухпайків. З липня 2014 року по березень 2015 року, допомога обмежувалася гуманітарною підтримкою, а також нелетальними військовими товарами, такими як: шоломи, бронежилети, набори медичної допомоги, комплекти уніформи, та броньовані позашляховики. Протягом 2015 року американці надали пакет військової допомоги вартістю 75 млн доларів, що містив в собі постачання бронеавтомобілів Humvee, дронів спостереження, приладів нічного бачення та військових автомобілів медичної допомоги [28; 39].

Проте, не всі представники вищого політичного представництва США підтримували позицію Б. Обами щодо заборони надання летальної зброї. Республіканські сили та представники української діаспори намагались чинити вплив на переконання президента стосовно правильності свого рішення. Зокрема, сенатори демократ К. Левін та республіканець Дж. Інхоф, лідери комітету у справах збройних сил, активно закликали адміністрацію Обами надати Україні потрібну військову допомогу [55]. Країни-члени НАТО, Литва та Латвія також підтримували ініціативу та були готові доставити зброю в Україну. Ці та інші дії призвели до того, що наприкінці 2014 року був ухвалений Закон про підтримку свободи України (Ukraine Freedom Support Act of 2014), який визначав США військовим союзником України поза межами НАТО, а також передбачав виділення військової допомоги сумою в 350 млн доларів протягом 2015-2017 рр., та у вигляді летальної зброї на суму 50 млн доларів. Адміністрація президента за підтримки Конгресу пізніше заявила, що лише розглядає

можливість надання Україні летальної зброї, якщо «дипломатія не зможе покласти край кризі на сході» [55].

Очевидно, що надане нелетальне озброєння у російсько-українському збройному конфлікті зіграло велику роль у можливості чинити опір ворогу, проте, на початковому етапі російської агресії, Україна вкрай потребувала більш суттєвішої військової підтримки США. Парадоксально, але важче озброєння почало надходити лише за адміністрації наступного американського президента, Дональда Трампа.

Важливим аспектом військового співробітництва України зі США стала можливість отримувати нові знання та наблизитись до «натівських» стандартів ведення збройної боротьби. Таким чином, за час президенства Б. Обами, неодноразово проводились спільні військові навчання. В межах місії «Безстрашний гвардієць – 2015» в Львівській області (Яворівський полігон) проводились американсько-українські навчання під керівництвом десантників США, що тривали пів року. За період навчання було підготовано близько 900 українських військовослужбовців Національної гвардії, спецпідрозділів та службовців окремих військових частин [47].

Того ж року відбулись ще одні дводенні військові навчання України та США у Чорному морі, в яких взяли участь американський ракетний есмінець USS Ross і флагман військово-морських сил України фрегат «Гетьман Сагайдачний». Морські навчання продовжувались також і в 2016 році, у містах Одеса та Миколаїв, згідно програми багатонаціональних військових навчань Sea Breeze, що проводились в Україні з 1997 року, відповідно до Меморандуму про взаєморозуміння та співробітництво в галузі оборонних та військових відносин між Міністерствами оборони США та України від 1993 року. Влітку 2016 року на військовому полігоні "Широкий Лан" Миколаївської області проводилась берегова фаза спільних військових навчань, в яких брали участь також Румунія та Туреччина. Метою програми Sea Breeze є накопичення бойової готовності, відпрацювання оперативної-тактичної взаємодії ВМС ВСУ України та інших

країн-учасниць у сфері протидії вибуховим пристроям, зокрема морським мінам, з метою забезпечення свободи судноплавства [47; 87].

Наслідком таких активних взаємодій у військовій справі стало підписання 2016 року "Концепції розвитку партнерства між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Сполучених Штатів Америки на п'ятирічний період". Глави оборонних відомств США та України підписали документ на п'ятирічний термін для посилення оборонного співробітництва. Зокрема, передбачалось зміцнення обороноздатності України та реалізацію оборонної реформи з метою осучаснення Збройних Сил. Завершився 2016 рік наданням ще одного пакету військової допомоги сумою в 330 млн доларів [47; 58].

Довгоочікуване для України рішення про дозвіл передачі летальної зброї було озвучене наприкінці 2017 року. Держдепартамент США ухвалив рішення про продаж стрілецької зброї, зокрема, снайперських систем, на загальну суму 45 млн доларів. До України вперше експортували снайперські системи моделі M107A1, боєприпаси, а також пов'язані з ними деталі та аксесуари [53: 83; 88].

Наступного року адміністрація Трампа ухвалила продаж військової техніки на суму 47 млн доларів, в який входило постачання серйознішої зброї – 210 переносних протитанкових ракетних комплексів та 37 пускових установок Javelin. Серед іншого, США також надали ВМС України снайперські гвинтівки, реактивні системи залпового вогню та два патрульних катери, що до цього служили береговій охороні США [28].

Постачання ракетних комплексів Javelin мало суттєвий вплив на перебіг конфлікту. Ян Бжезінський, головний дослідник Центру з міжнародної безпеки Scowcroft при Atlantic Council заявив: «Поставка джавелінів є операційно і політично важливою демонстрацією рішучості США підтримати Україну. Лише джавелінів не достатньо, щоб витіснити Росію з Донбасу та Криму, однак вони значно збільшують можливості України зробити дії російських сил більш витратними» [44]. В свою чергу Аріель Коен, старший

науковий співробітник у «Глобальному енергетичному центрі» та «Центрі Євразії» при Atlantic Council зазначив: «...хоча ці ракети необхідні, їх поставили на чотири роки пізніше і в невеликій кількості» [44]. Дійсно, постачання «джавелінів» було давно очікуваним та не змінило хід воєнних дій на Сході України, проте, це стало проявом політичної солідарності США, а також моментом переходу від «обамівської» позиції стосовно постачання летальної зброї до нового плідного етапу співпраці.

Тимчасове припинення постачання військової допомоги спостерігалось напередодні невдалої підготовки процедури імпічменту Дональда Трампа, звинуваченого у тиску на президента України Володимира Зеленського для досягнення власних політичних цілей. Проте постачання швидко відновились, і на початку жовтня 2019 року було ухвалено Держдепартаментом і Конгресом США продаж Україні 150 протитанкових ракет Javelin та 10 пускових установок на суму \$39 млн. Крім того, адміністрація Трампа продовжувала надавати нелетальну військову допомогу у вигляді приладів нічного бачення, медичного обладнання та засобів зв'язку [53].

У червні 2020 року Конгресом США був схвалений пакет допомоги Україні в розмірі 250 мільйонів доларів, спрямований на усунення недоліків в оборонній спроможності України, а саме у таких сферах: повітряне та морське спостереження, командування та управління, безпека зв'язку, кіберзахист та стратегічний зв'язок. 24 червня 2019 р. також відбулась перша поставка нової партії ракет до протитанкових ракетних комплексів Javelin останньої модифікації FGM-148E [28].

За період президенства Джо Байдена США не змінили курс на підтримку України, а й навпаки – посилили військову допомогу, зокрема, через збільшене постачання летальної зброї. Перший пакет військової допомоги при Джо Байдені був ухвалений 1 березня 2021 року, на суму 125 млн доларів. Пакет передбачав надання українським військовослужбовцям: двох додаткових бойових катерів Mark VI для посилення спроможності України патрулювати та захищати її територіальні води, 24 додаткових протиартилерійних радарів та

тактичного обладнання, а також обладнання для підтримки військово-медичної допомоги і процедур бойової евакуації. В червні 2021 року Міністерство оборони США оголосили про виділення 150 млн доларів на Ініціативу сприяння безпеки в Україні. Того ж року у вересні ухвалили важливий пакет військової допомоги, що передбачав постачання летального та нелетального озброєння, включно з протитанковими ракетами Javelin. Таким чином, в перший рік свого президенства Джо Байден закріпив політичну та військову прихильність Сполучених Штатів Україні, надаючи потрібну військову допомогу [28].

Навесні 2021 року було помічене нове розгортання російських збройних сил на кордоні з Україною. Переміщення російських військ стурбувало міжнародну спільноту та змусило нагадати про війну, що продовжувала розгортатись у центрі Європі. Водночас, російське керівництво відкидало будь-які звинувачення, запевняючи, що такі дії пов'язані зі звичними військовими навчаннями. Міністр оборони США Джон Кірбі, в свою чергу заявив, що розгортання російських військ біля українського кордону було найбільшим з часів 2014 року. За заявами українських високопосадовців, на середину квітня 2021 р. кількість росіян поблизу кордону сягала близько 100 тис. військових. Колективний Захід ніяким чином не заперечував такій оцінці. За словами Міністра оборони РФ С. Шойгу, такі кроки стали відповіддю РФ на військові навчання США і НАТО Defender Europe 2021. У відповідь на російські дії, влітку 2021 року в межах двостороннього співробітництва США-Україна, країни підписали Стратегічну оборонну програму, щоб створити основу для посилення оборонної співпраці. Серед пріоритетів – реформа оборонної промисловості, зміцнення співпраці щодо безпеки в Чорному морі, кіберзахист і обмін розвідданими, а також протидія російській агресії. Обмін розвідданими виявився особливо важливим пункту цієї програми [43].

У листопаді 2021 р. російська військова кампанія на українських територіях значно активізувалась, чим визвала значну критику Заходу, та розцінювалась як підготовка до повномасштабного нападу. Того ж місяця США та Україна поновили Хартію про стратегічне партнерство, яка підкреслила

прихильність США Києву та намір посилити співпрацю у сфері оборони та безпеки з метою протидії «агресії Росії» [28].

Напередодні російського вторгнення США зголосились на додаткові оборонні можливості Україні попри ті, що вже надаються у разі розширення російської агресії, проте, виключили розгортання американських сухопутних військ на українській території. Згодом адміністрація Байдена ухвалила постачання військової допомоги на суму 200 мільйонів доларів США. 26 січня 2022 року Державний департамент США підтвердив доставку в Україну додаткових ракет Javelin, інших протитанкових систем, боєприпасів і нелетального обладнання з плануванням подальших поставок. Серед всього іншого, січень відзначився для України постачанням 5 американських вертольотів Mi-17 [28].

Таким чином, можна зазначити, що в період з 2014 по 2021 рр. американська підтримка Україні пройшла трансформаційний шлях від надання виключно політичної та гуманітарної допомоги за період президенства Б. Обами, до передачі летального озброєння, яка найактивніше транслювалась з приходом до влади в США Джо Байдена, та яка значно посилила українську обороноспроможність на полі бою проти російської агресії.

1.2. Військова підтримка Великої Британії

Двосторонні відносини України та Сполученого Королівства довгий час не можна було назвати активними, зокрема, через присутню в європейському колі недовіру до України, а також малий досвід взаємозв'язку. Україна довгий час виступала як держава, яка входила до зони впливу Росії та, як і більшість пострадянських країн, мала численну кількість внутрішніх проблем. Крім того, як тільки була проголошена українська незалежність, британський уряд гостро поставив питання щодо відмови України від ядерної зброї.

Проте, з плином часу країнам вдалось налагодити більш дружні взаємини. Головним чином, цей процес пішов після підписання Меморандуму про гарантії безпеки Україні в Будапешті 1994 року, за яким Великобританія на

рівні з РФ та США пообіцяли утримуватись від використання сили проти України, а також надавати потрібну їй допомогу, у разі виникнення такої потреби.

Від початку російської збройної агресії Велика Британія приєдналась до інших країн і міжнародних організацій у підтримці України, засудивши незаконну анексію Криму Росією та виступивши за територіальну цілісність України. Однак, дії Сполученого Королівства в контексті надання військової допомоги Україні можна назвати досить виваженими та акуратними.

Особливу увагу на початку російсько-українського конфлікту цьому питанню приділив тогочасний міністр закордонних справ Великобританії Вільям Хейг, який відразу висунув звинувачення РФ у військовій інтервенції в Україну. Політик охарактеризував ситуацію, що склалась, найбільшою європейською кризою XXI ст., а також сприяв наданню термінової фінансової та технічної допомоги Україні [4].

На початку березня 2014 року міністр закордонних справ відвідав Київ, після чого зробив заяву перед Парламентом, в якій зазначив, що Росія порушила свої зобов'язання за Статутом ООН, Гельсінським заключним актом ОБСЄ, Договором про розподіл 1997 року щодо статусу та умов Чорноморського флоту з Україною, а також порушила своїми діями підписаний Будапештський меморандум 1994 року. Від імені уряду її Величності Королеви Єлизавети II, було зазначено, що національні інтереси Сполученого Королівства полягають у вільній, демократичній, об'єднаній, стабільній і мирній Україні, здатній приймати власні рішення щодо свого майбутнього. Крім того, Вільям Хейг неодноразово наголошував на необхідності міжнародної співпраці на чолі з США та ЄС задля вирішення проблеми, зокрема, дипломатичним шляхом у формі прямого контакту між урядами двох країн із наглядом, а також з допомогою Організації Об'єднаних Націй [33].

Зусилля Великої Британії в сприянні вирішенню російсько-українського конфлікту впродовж 2014-2020 рр. більшою мірою характеризувались наданням широкої фінансової та технічної підтримки

Україні, зокрема, через окремі фонди допомоги, а також дипломатичною підтримкою на рівні ООН, Ради Європи, ОБСЄ та НАТО. Проте, час від часу держава все ж таки оголошувала про надання пакетів військової допомоги Україні. Передусім, у жовтні 2014 року британський уряд оголосив про розширення допомоги у відповідь на українське прохання. Як і у випадку з початковою військовою допомогою США, на той час мова йшла лише про нелетальне військове обладнання, яке призначалось для запобігання подальшим жертвам і втратам з боку мирного населення та Збройних Сил України [28].

Якщо поглянути на загальну міжнародну картину реакції на російсько-український конфлікт в перші роки його існування, можна виділити окрему тенденцію серед більшості країн-членів НАТО, яку підтримували головні політичні лідери міжнародної арени того часу – Барак Обама, Франсуа Олланд, Ангела Меркель та навіть сам тогочасний президент України, Петро Порошенко. Тенденція полягала у спільній думці, що цей конфлікт повинен вирішитись мирним дипломатичним способом. З огляду на таку думку, більшість країн не розглядали серйозно питання щодо надання летального військового озброєння, обмежуючись гуманітарною та фінансовою підтримкою. Натомість, увага лідерів зосереджувалась на переговорному процесі в Нормандському форматі, а згодом на дотриманні сторонами Мінських домовленостей.

Сполучене Королівство не було винятком. Поділяючи спільну позицію більшості, на початку березня 2015 року Міністерство оборони держави у прес-релізі офіційно закріпило свою політику стосовно надання військової допомоги Україні, зазначивши, що криза має вирішитись політичним шляхом, а тому, надання військової допомоги обмежуватиметься нелетальним озброєнням та нарощенням української обороноспроможності. Наступний міністр закордонних справ Великої Британії, Філіп Хеммонд висловився з цього приводу так: «Кожна країна альянсу НАТО сама вирішує, чи постачати летальну допомогу Україні. Велика Британія не планує цього робити, але ми залишаємо за собою право тримати це рішення на розгляді. Різні члени Альянсу займають нюансовану позицію з цього питання і мають на це право. Проте ми поділяємо чітке

розуміння того, що поки немає військового вирішення цього конфлікту, ми не можемо дозволити українським збройним силам зазнати поразки» [28, с. 3].

У зв'язку з визнанням британським Міністерством оборони наявності значних прогалин в оборонній спроможності України, держава оголосила про додатковий пакет військової допомоги з нелетальним обладнанням того ж місяця. Передача оголошеної допомоги відбувалась як на двосторонньому рівні, так і в координації з іншими партнерами. В більшості випадків через НАТО, зокрема, через Комісію Україна-НАТО, або через такі ініціативи, як Спільна комісія з питань оборони США/Канади/Великобританії/України, та Співпраця з питань реформ і безпеки. У період з 2015 року до кінця грудня 2017 року британський уряд виділив 2,2 млн фунтів на нелетальну військову техніку для України. До складу допомоги найчастіше входили засоби індивідуального захисту або ж технічне обладнання, як-от шоломи (також шоломи з вмонтованими приладами нічного бачення), бронежилети, навігатори, захищені ноутбуки або пакети першої медичної допомоги [28, с. 4].

Важливо також згадати про внесок Збройних Сил Великої Британії у зміцнення безпеки України, який отримав назву Операція Orbital – Об'єднана цільова група Збройних Сил Великої Британії – Україна, яка діяла на знак підтримки українського боку. В 2015 році Велика Британія започаткувала цю тренувальну групу з британських інструкторів для надання допомоги в розвитку оперативних та бойових спроможностей ЗСУ [28, с.1].

Зазначена операція здійснила відчутний вплив на розвиток та вдосконалення навичок українських військовослужбовців за допомогою консультативних та короткострокових навчальних груп. До часу її передислокації на територію Великої Британії (9 липня 2022 р.) навчання пройшло близько 22 тисяч українських солдат з метою підготовки до якісного захисту власних територій, і що важливіше – відповідно до стандартів НАТО. Підготовка проводилась у різних напрямках, головними з них були такі: підготовка саперів; військова розвідка; підготовка артилерійських підрозділів; підготовка інструкторів з польової медицини; підготовка штабних офіцерів;

виживання в польових умовах; логістичне забезпечення та інші. Начальник штабу оборони Великої Британії генерал сер Ніколас Картер зазначав, що британська сторона також підтримує ініціативу підготовки Військово-морських сил ЗСУ та оборонну реформу України. Операція Orbital фінансувалась здебільшого через Фонд стабільності та безпеки конфлікту (CSSF). Цей та інші фонди, такі як Фонд належного врядування, також підтримували невійськові програми в Україні. Розгортання операції такої специфіки насамперед стало доказом беззаперечної підтримки Сполученим Королівством українського народу у боротьбі проти несправедливої та жорстокої агресії РФ, а також прикладом для наслідування іншим країнам-членам НАТО ділитись власним досвідом з українськими військовими [85].

Свою позицію підтримки Велика Британія регулярно підкріплювала підписанням двосторонніх (в тому числі оборонних) угод з Україною. Таким чином, на початку березня 2016 року було підписано важливий британсько-український договір в межах оборонної сфери. На сайті уряду Великої Британії зазначено, що угода передбачає такі сфери співпраці, як обмін інформацією щодо потенційних загроз, участь у спільних навчаннях, навчальні програми з підготовки особового складу ЗСУ та співпраця у сфері військової техніки. Особливість та унікальність цієї угоди полягала в тому, що вона підписувалась на 15-річний термін та вважалась сприятливим кроком у зміцненні двосторонніх відносин.

Проте, на стратегічний рівень ці відносини вийшли лише після виходу країни з Європейського Союзу. Зокрема, у 2020 році була підписана базова двостороння угода між державами у Лондоні, під час візиту Володимира Зеленського. Угода про політичне співробітництво, вільну торгівлю і стратегічне партнерство передбачала серед іншого і посилення взаємодії в оборонній сфері. Серед основних цілей документу зазначений важливий для нас пункт, а саме: посилення взаємодії з метою мирного врегулювання конфлікту, спричиненого ворожими діями Росії, на основі повної поваги до суверенітету та територіальної

цілісності України в межах її міжнародно визнаних кордонів, а також із метою економічного відновлення та реінтеграції [76].

У жовтні 2020 року Велика Британія та Україна також підписали Меморандум про наміри, який зосереджений на розвитку військово-морських можливостей України за допомогою нової Програми посилення військово-морських можливостей [28].

2021 рік позначився для України значною активізацією присутності Великобританії в просторі російсько-українського конфлікту. Можна вважати, що цьому сприяла і проголошена в березні 2021 року стратегія «Global Britain», яка передбачала відновлення глобального лідерства Великої Британії після Брекситу. Уряд тогочасного Прем'єр-міністра країни Бориса Джонсона намагався сприяти втіленню в життя активнішої зовнішньої політики, що стало одним із факторів більшого її залучення у справи Центрально-Східної Європи [76].

Показовим був інцидент, що стався в Чорному морі в червні 2021 року, коли британський есмінець «Defender», здійснюючи транзит з Одеси до Грузії, пройшов поблизу берегів окупованого Криму. Британський уряд підкреслив, що судно здійснювало мирний прохід через територіальні води України відповідно до міжнародного права. Ця ситуація значно стурбувала російське керівництво, яке заявило про входження англійського есмінця в буцімто «російські територіальні води». Влітку того ж року, невдовзі після інциденту, Велика Британія долучилася до постійних військово-морських навчань Sea Breeze, що відбувались під керівництвом США та України в Чорному морі. Такі дії Сполученого Королівства вказали на його чітку та незмінну позицію стосовно російської агресії та початку нарощення її військового потенціалу на кордоні з Україною [76].

Велика Британія дійсно стала другою державою, після Сполучених Штатів Америки, за рівнем підтримки України до повномасштабного вторгнення. Насамперед, у листопаді 2021 року, в межах Програми розширення військово-морських можливостей, держави підписали міждержавну угоду, що

включала придбання катерів і ракет у Великобританії загальною сумою в 1,7 млрд фунтів. Британське Міністерство оборони, оголошуючи про угоду зазначили, що не мають наміру бути ворогуючими з РФ, проте стурбовані нарощуванням її військової сили та активністю біля українських кордонів [28].

В січні 2022 року Міністр оборони Великої Британії Бен Воллес заявив про передачу Україні легкого оборонного протитанкового озброєння, що включало 2000 гранатометів NLAW та британських військових, які їхали з метою навчати українських військовослужбовців їх використовувати. Крім того, Збройні сили України отримали колісний протимінний трал SPARK, який призначений для очищення шляхів руху військових колон від вибухонебезпечних предметів [40].

Напередодні повномасштабного вторгнення, Велика Британія разом з іншими європейськими країнами офіційно закріпила свою готовність розширювати військову підтримку, включаючи надання необхідного летального озброєння, а також великих кредитних гарантій, щоб допомогти Києву вистояти проти російської агресії. За день до початку повномасштабної війни, 23 лютого 2022 року, Борис Джонсон заявив про додатковий військовий пакет допомоги у зв'язку із загрозливою поведінкою Росії [40; 42].

Отже, в період з 2014 по 2021 рр. Сполучене Королівство постало важливим союзником для України у боротьбі проти російської агресії. Незважаючи на те, що британська військова допомога в зазначені роки була значно обмежена, все ж, країна активно сприяла нарощенню української бойової готовності шляхом запровадження фінансової підтримки, проведення спільних навчань для українських військових та посиленням двосторонньої договірної бази.

1.3. Різноманіття позицій і дій інших держав-членів НАТО

Європейський Союз та 27 країн-членів організації також відігравали значиму роль у підтримці України з 2014 по 2021 рр. В межах Угоди про асоціацію, підписаної влітку 2014 року, Україна змогла перейти від звичайного

партнерства з ЄС до практичного співробітництва у конкретних сферах діяльності. Найпомітніше українська взаємодія з ЄС проявлялась в політичному та економічному секторах, шляхом європейської підтримки України в процесі її реформування, а також через надання фінансової та гуманітарної допомоги. Масштаби надання європейської допомоги Україні у військовій сфері були надзвичайно малі, а коли такі поставки відбувались, то зазвичай у вигляді передачі захисного спорядження або медичного обладнання.

Європейський Союз відреагував на початок російської агресії на Сході України, висловивши своє серйозне занепокоєння у ситуації, що склалась, та підтвердив підтримку української територіальної цілісності. Влітку 2014 року тогочасні лідери країн-членів організації опублікували заяву, в якій закликали РФ вивести військові сили з української території та попередили про впровадження жорстоких санкцій. Зрештою, після офіційного визнання наявності російських сил на українських територіях, держави ЄС зосередились на впровадженні санкцій проти РФ та пошуках дипломатичних шляхів вирішення нового європейського конфлікту. Таким чином, 2014 року були започатковані зустрічі в чотиристоронньому «нормандському» форматі, які відбувались за участю представників Німеччини, Франції, України, Росії та призвели до підписання так званих Мінських домовленостей.

В загальному, за 8 років затяжного конфлікту, ЄС виділив близько 17 млрд євро фінансової допомоги, а також понад 193 млн євро гуманітарної допомоги для підтримки українського народу. В контексті надання матеріальної підтримки найшвидше відгукнулись країни Балтії та Польща, які, у зв'язку зі своїм географічним положенням, краще за інших усвідомлювали загрозу в обличчі РФ для всієї Європи. Допомога від Польщі в 2014-2015 роках сягала близько 6,5 млн доларів та включала речі першої необхідності – сухпайки, матраци, ковдри, а згодом додалися необхідні запчастини для військової техніки радянського зразка. Литва теж швидко приєдналась до постачання допомоги, відправляючи медикаменти та медичне обладнання. Крім того, у 2016 році ця невелика балтійська країна першою доставила Україні летальне озброєння,

випередивши США та Велику Британію. Литва надала українській армії 60 великокаліберних кулеметів Володимирова танкових (КПВТ) і 86 великокаліберних кулеметів Дегтярова-Шпагіна (ДШКМ), а також 150 тонн боєприпасів. Відомо, що польська, чеська та литовська допомога включала експорт летального обладнання, зокрема, боєприпасів. Чехія надавала Україні самохідні артилерійські та бойові машини, а Польща – гусеничні броньовані машини МТ-ЛБ [42; 92].

Лідируючі в Європі Німеччина та Франція здебільшого були зосередженні на політичному вимірі допомоги, зокрема, ці країни виступили посередниками на переговорах. Про надання Україні зброї мови не йшло, відомо лише, що Франція в перший рік збройного конфлікту надала Україні 1000 бронежилетів [39]. Німеччина, яка прославилась політикою блокування надання оборонної зброї Україні, в свою чергу, наголошувала на багатосторонній підтримці України, в тому числі і у військовій галузі, що включало постачання захисного та медичного обладнання, санітарних матеріалів чи лікування поранених українських військовослужбовців у німецьких шпиталях. Німецька позиція стриманості неодноразово критикувалась з боку міжнародних союзників включно з українськими керівництвом [42]. Часті офіційні зустрічі тогочасної канцлерки країни Ангели Меркель з Володимиром Путіним, толерантне ставлення до російської поведінки на світовій арені, а також будівництво газопроводу «Північний потік-2» змушувало Україну сумніватись у правдивості німецької підтримки.

В 2017 році загальна сума військової підтримки від європейських країн складала 60,3 млн євро, в 2018 – ще 43,6 млн євро, в 2019 – 41,4 млн. Рекордно низькою кількістю допомоги стала у 2020 році з сумою лише в 5,4 млн євро [41]. Поставки зброї посилились лише наприкінці 2021 року, у зв'язку з нарощенням військової російської сили поблизу українських кордонів. У грудні 2021 року Литва поставила Україні 490 бронежилетів і балістичних поясів. Того ж місяця, Естонія оголошувала про бажання поставити 122-міліметрова гаубиці та боєприпаси до них українським військовим, проте, такі дії заблокувала

Німеччина. Підтвердили рішення про надання озброєння насамперед Литва, Латвія, Естонія, Польща та Чехія (йдеться про передачу ПЗРК «Stinger», снарядів для протитанкових комплексів Javelin, польських ПЗРК «Перун», артилерійських боєприпасів калібром 152 мм). Обережна Франція також надала деяку зброю до початку вторгнення, а саме: протитанкові системи «Мілан», Javelin і ПЗРК «Містраль» разом із тренажерами. Чимало національних урядів Європи анонсувало готовність надавати військову допомогу Україні напередодні повномасштабної війни. Нідерланди та Данія не стали виключати можливість надання необхідного озброєння для України за необхідності [39; 40; 42].

Державою, що знаходиться далеко від Європи, проте, яка ввійшла до складу країн, що на початку конфлікту надавала свою допомогу Україні, була Канада. Йдеться про передачу канадцами влітку 2014 року 32-ох тонн військово-технічної допомоги загальної сумою в 4,5 мільйони доларів (каска, бронежилети, медичні аптечки, спальні мішки, намети, радіостанції та інше). В листопаді 2014 року, українські військовослужбовці також отримали від Канади 3 тисячі комплектів зимової форми, які складались з утеплених курток, штанів, шкіряних вологостійких черевиків з високими берцями, та шкіряних перчаток. Австралія також долучилась до гуманітарної допомоги, відправивши в січні 2015 року Україні зимовий військовий одяг та взуття [52].

Відомо, що канадський уряд, з початком російської агресії, пропонував Україні більш серйозну військову допомогу у вигляді кількох десятків винищувачів F-18, але українське Міністерство оборони було вимушене відмовитись від пропозиції у зв'язку з тогочасними проблемами, що полягали у відсутності фінансування для використання техніки західного зразка [81].

Навесні 2021 року відбувся візит українського президента Володимира Зеленського до Анкари, під час якого він зустрівся з турецьким очільником Реджепом Ердоганом. Візит мав на меті зміцнення співпраці в низці сфер, проте, у зв'язку із активізацією російських військовослужбовців поблизу українського кордону, важливою тематикою залишилась військово-технічна співпраця. Туреччина у 2014 році підтримала Україну у боротьбі за територіальну

цілісність, не визнала незаконну анексію Криму, а також давала можливість Україні купувати важливе озброєння [77].

З 2019 року Україна почала імпортувати турецькі безпілотники «Байрактар», що показали свою високу ефективність на полі бою. Крім того, сторони неодноразово обговорювали спільне виробництво військової техніки. Наприклад, 2020 року держави домовились про виробництво корветів класу ADA – легких бойових кораблів з різним типом озброєння. В загальному, турецько-українське оборонне співробітництво охоплювало різні сфери, включно з спільними зусиллями боротьби з тероризмом, розбудовою безпекової співпраці в Чорноморському регіоні, та координацією кроків щодо деокупації Криму та Донбасу на рівні ООН, Ради Європи та ОБСЄ [77].

Тож, європейські країни-члени НАТО, Канада та Туреччина також долучались до військової допомоги Україні, однак, цієї допомоги було об'єктивно мало для успішного протистояння Російській Федерації. Більшість країн продовжували зберігати дружні відносини з Росією, турбуючись про власні політичні, економічні та енергетичні наслідки.

Висновки до розділу 1

З початку російської агресії на Сході України, держави-члени НАТО виступили з важливою підтримкою для України у боротьбі проти ворога. З 2014 по 2022 рр. лідером цієї підтримки однозначно були Сполучені Штати Америки, співпраця з якими значно посилала оборонну спроможність України на полі бою. США надавали фінансову, гуманітарну та військову допомогу протягом цих років, неодноразово проводили спільні навчання для підвищення навичок українських військовослужбовців, активізували морську співпрацю з Україною в Чорному морі, а також збільшили там власну присутність. Деякий час американська політика не передбачала експортування летального озброєння в Україну з огляду на неготовність та неузгодження політичного керівництва країни. Однак, з плином часу та зміною влади, США поступово почали надавати необхідну зброю, незважаючи на стриману європейську позицію.

Велика Британія стала другою за важливістю після США державою, що комплексно допомагала Україні з початку конфлікту. Всупереч усім негативним наслідкам від конфлікту, британо-українські відносини змогли зміцнитись на фоні російської агресії. Впродовж восьми років Сполучене Королівство активно працювало над посиленням оборонної спроможності України через функціонування британських фондів допомоги. Особливо важливою стала місія Збройних Сил Великої Британії «Орбітал», в межах якої військовій справі навчались тисячі українських військовослужбовців. Були підписані важливі двосторонні угоди, що розширювали співпрацю в оборонній сфері, зокрема, Угода в рамках оборонної сфери 2016 року та базова двостороння Угода про політичне співробітництво, вільну торгівлю і стратегічне партнерство між Україною та Сполученим Королівством 2020 року.

Європейська підтримка України мала політично-економічну орієнтацію, адже країни-члени ЄС зосереджувались більшою мірою на встановленні санкцій проти російського керівництва та національних компаній. Загальною рисою більшості держав Європи стала позиція стриманості стосовно озброєння України та пошуку дипломатичних рішень конфлікту. Активніше за інших свою допомогу пропонували країни Балтії, Польща та Чехія. Своєю позитивну роль зіграла підтримка українського стратегічного партнера – Туреччини, а також не менш важливої Канади.

Підсумовуючи, варто зазначити, що в період з 2014 по 2021 рр. військові поставки в Україну відбувались, але мали надзвичайно обмежений характер, адже не покрили й половини потреб Збройних Сил України на той час для ефективної боротьби з російською агресією. Крім того, багато країн не вірили, що надання будь-якої військової допомоги могло б схилити чашу терезів в український бік. В деяких країнах відчувалась неузгоджена позиція стосовно ситуації, інші мали міцний зовнішній зв'язок, та подекуди навіть залежність від Росії. Загалом, можна сказати, що колективний Захід сильно недооцінив загрозу в обличчі РФ в перші роки активізації агресії на українських територіях. Дарма було очікувати, що очільник найбільшої країни-терориста в світі зупиниться та

виведе свої війська з України після декількох раундів перемовин. Натомість, наслідки такої недооцінки наздогнали всіх 24 лютого 2022 року з початком нового виміру конфлікту – повномасштабною війною на території сучасної Європи, що так чи так вплинула на всю світову спільноту.

РОЗДІЛ 2. ВІЙСЬКОВА ДОПОМОГА ДЕРЖАВ-ЧЛЕНІВ НАТО З 24 ЛЮТОГО 2022 РОКУ

2.1. Основні механізми надання військової допомоги Україні

За довгі роки взаємодії Україна напрацювала добре розвинутий механізм співпраці з НАТО. Практична двостороння співпраця України з організацією вже довгий час здійснюється в межах спеціально розробленої в 1994 році програми «Партнерство заради миру», а також Ради євроатлантичного партнерства. Базовим документом, що регулює відносини Україна - НАТО з 1997 року є Хартія про особливе партнерство, на основі якої була започаткована Комісія Україна – НАТО. З 1997 по 2023 рр. Комісія вважалась головним органом розвитку взаємодії України з іншими державами-членами організації, аж поки в липні 2023 року на Вільнюському саміті НАТО не було засновано новий формат співробітництва – Раду Україна – НАТО. Перехопивши усі функції Комісії, Рада стала майданчиком для обговорення та реалізації всіх актуальних питань співпраці, включно з просуванням політичної, економічної та оборонної взаємодій. Крім зазначеного, Рада є механізмом, який держави-члени використовують для пошуків шляхів вирішення кризових ситуацій, в тому числі для російської повномасштабної війни на території України. Зміна формату співробітництва поглибила існуючий політичний взаємозв'язок, а також підтвердила позицію організації стосовно майбутнього членства України в НАТО за умов погодження такого рішення всіма її державами-членами [1].

Серед усіх видів взаємодій, що Україна має з Альянсом, у зв'язку з воєнними реаліями, найголовнішою для нас стала підтримка в оборонній сфері. У відповідь на російську агресію в 2014 році організація створила п'ять цільових фондів, щоб допомогти Україні у таких напрямках: управління, контроль, зв'язок та комп'ютеризація (C4); логістика і стандартизація; кібернетична безпека; перепідготовка і соціальна адаптація військовослужбовців; медична реабілітація. Шостий фонд був започаткований 2015 року з метою боротьби із саморобними вибуховими пристроями та утилізації всіх вибухонебезпечних предметів [6].

З 2016 року оборонна підтримка від НАТО здійснюється в рамках Комплексної програми допомоги Україні (КПД), мета якої передбачає сформувати здатність держави самостійно гарантувати безпеку своїм громадянам та здійснювати потрібні реформи. Програму прийняли на Варшавському саміті, темою якого, серед інших питань була ситуація, що склалась в Україні. Того ж року в державі створили Представництво НАТО, в рамках якого, від Альянсу надавалась дорадча допомога у стратегічно важливих питаннях. Завдяки отриманим рекомендаціям та практичній допомозі, Україна довгий час здійснювала діяльність щодо підвищення ефективності українських безпекових структур і реформування всього сектору безпеки та оборони [1; 6].

В межах Брюссельського саміту НАТО 2018 року, держави-члени та Україна домовились про активізацію співпраці у посиленні стійкості до гібридних загроз вже створеної на Варшавському саміті «Платформи НАТО-Україна з протидії гібридним загрозам» [6]. Крім зазначених проєктів та ініціатив, працювали також такі програми: Група дорадчої підтримки у галузі стійкості; Процес планування та огляду сил ПЗМ; Процес НАТО сприяння доброчесності (ПД) і щорічна індивідуальна програма із виховання доброчесності; Програма НАТО із вдосконалення військової освіти (ПВВО); Програма обміну даними про повітряну обстановку; Робочий план Військового комітету з Україною; Програма оцінювання і зворотного зв'язку у рамках Концепції оперативних можливостей; Програма «Наука заради миру і безпеки» та деякі спільні робочі групи в рамках Комісії Україна – НАТО [1].

З початком повномасштабного вторгнення Росії на українську територію, НАТО всіляко підтримує Україну та надає їй безпрецедентну військову допомогу. Незважаючи на теперішні перипетії щодо українського членства в організації, на офіційному веб-сайті Альянсу зазначено, що він бачить майбутнє України в НАТО. Держави-члени назвали війну Росії проти України «найсерйознішою загрозою для євроатлантичної безпеки за останні десятиліття» та неодноразово підписували резолюції на зустрічах Генеральної асамблеї ООН із закликом Росії припинити цю жорстоку війну та вивести свої війська з

українських територій. На додачу, організація призупинила будь-яке практичне співробітництво з останньою, окрім політичних зв'язків [1].

Початок великої асиметричної війни на європейському континенті похитнув євроатлантичну безпеку, що змусило НАТО швидко реагувати. Таким чином, під час програми Мадридського саміту, що тривала з 29 по 30 червня 2022 року, організація прийняла низку важливих рішень, що супроводжувались новою Стратегічною Концепцією НАТО. Для України важливим стало рішення про поглиблення та збільшення Комплексної програми допомоги у зв'язку з повномасштабною війною, що розпочала РФ. Нова допомога передбачала прискорення передачі нелетального оборонного обладнання, покращення українського кіберзахисту та стійкості, а також підтримку модернізації оборонного сектору для подальшої довгострокової сумісності з НАТО. Окрім цих рішень, саміт відзначився ще однією історичною подією – запрошенням Фінляндії та Швеції до вступу в НАТО, що в результаті привело до кількісного збільшення організації [1; 6].

В загальному з лютого 2022 року у рамках КПД, через реалізацію різноманітних проєктів, організація Північноатлантичного договору надала Україні нелетальну допомогу у вигляді бойових пайків, технічних засобів забезпечення паливом (включаючи авіаційне паливо), армійського взуття, предметів медичного призначення (включаючи аптечки і фармацевтичні препарати), військового навчального обладнання, засобів виявлення і захисту від хімічних, біологічних, радіологічних та ядерних речовин, обладнання для знешкодження вибухонебезпечних предметів, засобів боротьби з БПЛА, а також вдосконаленого супутникового зв'язку [1].

Стосовно останнього саміту Альянсу в Вільнюсі, який відбувся в липні 2023 року, Україна мала багато очікувань. Насамперед, українське політичне керівництво мало надію отримати офіційне запрошення на вступ до НАТО. Очікувано, що такого запрошення не відбулось, проте, були прийняті інші рішення, які варто відзначити. По-перше, НАТО підтвердила свої зобов'язання проголошені в Бухаресті 2008 року стосовно майбутнього членства України в

організації і скасувала звичний План дій щодо членства для України, хоч і без зазначення будь-яких часових рамок або шляхів. По-друге, відбулось вже вище згадане переформатування Комісії на Раду Україна – НАТО, що супроводжувалось також прийняттям багаторічної програми допомоги на суму 500 млн євро на рік (колишня КПД). По-третє, лідерами G7 («Групи семи») було погоджено «Спільну декларацію про підтримку України», що передбачала підписання двосторонніх безпекових зобов'язань і домовленостей у таких сферах, як: протиповітряна оборона, артилерія і вогневі засоби дальнього радіусу дії, бронетехніка, підготовка українських військ, посилення кібербезпеки та обмін розвідданими [1].

Такі рішення дають зрозуміти, що держави-члени організації готові підтримувати країну і надалі, але поки не бажають наражати своїх громадян на участь у війні, швидкий початок якої цілком можливий у разі приєднання України до НАТО. Однак, тема української євроатлантичної інтеграції не є складовою питання про надання військової допомоги державами-членами України.

Контактна група з оборони України формату «Рамштайн»

За перші декілька місяців війни міжнародній спільноті стало зрозуміло, що Україна вистояла та не збирається припиняти боротьбу, а тому на порядку денному постало питання про надання серйозної військової допомоги. Проте, подібний процес потребував окремого формату проведення зустрічей (окрім двостороннього) для спільного обговорення та узгодження питань.

НАТО, як структура, не взяла на себе лідерство в цьому питанні з окремих причин, тому державою, яка запропонувала подібний майданчик для всіх, стали Сполучені Штати Америки. Секретар оборони США Ллойд Остін, запросивши у квітні 2022 року представників 40 держав до Німеччини, зініціював спільну зустріч для обговорення військових потреб України. Речник Департаменту оборони США – Джон Кірбі прокоментував пропозицію Секретаря оборони таким чином: «Ми, очевидно, хочемо поговорити про те, що

зараз відбувається. Ми, звичайно, хочемо почути від інших країн про те, що вони роблять, щодо негайної оборонної допомоги, і як це може змінитися». Він також зауважив, що у зв'язку з новою фазою військових дій на українській території варто ширше розглядати оборонні відносини з Україною, що знадобляться коли ця війна закінчиться [91].

Таким чином, 26 квітня 2022 року, міністри оборони 41 країни-партнера (включно з колишнім українським міністром оборони – Олексієм Резніковим) зустрілись на американській військовій авіабазі «Рамштайн» з метою проконсультуватись щодо майбутніх дій для допомоги Україні під час та після війни. У такому форматі були затверджені публічні та непублічні рішення про передачу військового озброєння Україні. Зокрема, на першій зустрічі Німеччина офіційно оголосила про готовність надавати важку техніку Україні (мова йшла про 50 танків «Гепард»). Американська газета The Washington Post припустила, що німецьке рішення подиктоване розчарованістю уряду в дипломатичних методах вирішення проблеми. Самі консультації країни проводили приватно, за зачиненими дверима [50].

З того часу почала працювати нова «Контактна група з питань оборони України», яка координувала усі питання нагальної військової допомоги Україні. На сьогоднішній, день до складу групи входять 54 країни – всі держави-члени НАТО та 23 інших партнерів. Станом на листопад 2023 року було проведено 17 дипломатичних зустрічей у зазначеному форматі. Частина таких зустрічей відбувалась на території американської військової авіабази в Німеччині – в місці першого збору всіх держав-учасниць, ще одна частина в Брюсселі, інші проводились в онлайн форматі [96].

Деякі експерти називають ці зустрічі антиросійською міжнародною коаліцією, прирівнюючи їх до антигітлерівської коаліції, що існувала під час Другої Світової війни. Таку думку висловив экс-посол України в США Володимир Єльченко: «Я в цьому (форматі зустрічей – ред.) бачу дуже просту, але дуже важливу для України річ – це фактично створення антипутінської коаліції...Це мені нагадує – з певною натяжкою, бо це були інші історичні

обставини, - антигітлерівську Тегеранську конференцію 1943 року, на якій уже почали домовлятися, що буде після того, як фашистська Німеччина буде переможена і яким буде світ після війни» [8].

Країни, які щонайменше один раз брали участь у зустрічах «Контактної Групи з питань оборони України»: США, Велика Британія, Туреччина, Франція, Німеччина, Канада, Хорватія, Чехія, Данія, Бельгія, Болгарія, Естонія, Фінляндія, Греція, Угорщина, Ісландія, Італія, Латвія, Литва, Люксембург, Чорногорія, Албанія, Нідерланди, Північна Македонія, Норвегія, Польща, Португалія, Румунія, Словаччина, Словенія, Іспанія, а також Австралія, Австрія, Боснія та Герцеговина, Кіпр, Грузія, Ірландія, Японія, Кенія, Косово, Ліберія, Мальта, Молдова, Нова Зеландія, Південна Корея, Еквадор, Туніс. До списку країн, які публічно не підтверджують свою військову підтримку, проте передавали Україні нелетальне та летальне озброєння входять: Ізраїль, Йорданія, Пакистан, Колумбія, Камбоджа, Азербайджан, Марокко, Судан та Тайвань [103]. Головні результати зустрічей у форматі «Рамштайн» подано в таблиці 2.1.

Таблиця 2.1

Дата, місце проведення та підсумки всіх зустрічей в форматі «Рамштайн» (станом на листопад 2023 року)

Дата	Місце проведення	Головні результати
26 квітня 2022 р.	База Повітряних Сил США «Рамштайн», Рамштайн-Мізенбах, Німеччина;	Створення координаційної групи; понад 30 країн-учасниць погодились надати військову допомогу сумою в 5 млрд доларів; Німеччина оголосила про передачу 50 танків «Гепард» [50; 51];
23 травня 2022 р.	Зустріч онлайн;	Ухвалення рішень про нові способи підтримки, зокрема, посилення берегової лінії через передачу пускових установок і протикорабельних ракет Harpoon [12; 51];
15 червня 2022 р.	Штаб-квартира НАТО, Брюссель, Бельгія;	Надання далекобійних РСЗВ M270, їхнього полегшеного варіанту M142

		НІМАРС та іншого озброєння, що вже передавалось під час попередніх зустрічей [51];
20 липня 2022 р.	Зустріч онлайн;	Погодження нових зобов'язань щодо постачання озброєнь, амуніції, та навчання українських військовослужбовців; новий пакет військової допомоги від США на 400 млн доларів (включно з наданням чотирьох РСЗВ НІМАРС) [84];
8 вересня 2022 р.	База Повітряних Сил США «Рамштайн», Рамштайн-Мізенбах, Німеччина;	Закріплено курс на довгострокову підтримку України; активізація навчань українських військових; новий безпековий пакет допомоги від США, надання зимового спорядження від НАТО, організація навчання з розмінування для українських військових від Німеччини та Нідерландів та передача пакету ракет AGM-114 Hellfire від Норвегії [46];
12 жовтня 2022 р.	Штаб-квартира НАТО, Брюссель, Бельгія;	Постачання систем ППО та ПРО (NASAMS, Crotale та інші), артилерійських систем (Zuzana 2, PzH 2000 та інші), реактивних систем залпового вогню Mars-2, у зв'язку з масованим ракетним обстрілом України напередодні; військовий пакет допомоги від Канади на суму 47 млн доларів [69];
16 листопада 2022 р.	Зустріч онлайн;	Оголошення допомоги Україні: від Швеції – військовий пакет допомоги на 287 млн доларів та окремий зимовий пакет допомоги на 60 млн доларів; від Іспанії – дві додаткові системи ППО НАWK, ракети до них, батарею 105 мм гаубиць та 77 тисяч комплектів зимової форми; від

		Канади – 376 млн доларів на військову допомогу; від Греції – 155 мм снаряди; від Польщі – боєприпаси для артилерії та танків та ППО ближнього радіусу дії; від Німеччини – ППО, артилерія та боєприпаси для РСЗВ [64];
20 січня 2023 р.	База Повітряних Сил США «Рамштайн», Рамштайн-Мізенбах, Німеччина;	Оголошення про передачу зенітно-ракетних комплексів Patriot, ракет NASAMS (від Нідерландів та Німеччини); матеріально-технічний пакет допомоги США на суму в 2,5 млрд доларів; німецька допомога на суму в 1 млрд євро; відкрите питання щодо надання Україні сучасних танків; анонсування Великою Британією військової допомоги: 14 танків Challenger 2, близько 30 самохідних артилерійських установок AS90, 100 одиниць бронетехніки, включно з БТР FV430 Mk3 Bulldog, безпілотники, 100 тис. артилерійських снарядів, а також додаткові 600 ракет Brimstone; підготовка військової допомоги від інших держав (Франція, Італія, Естонія, Данія, Швеція, Литва, Латвія, Португалія та інші) [73];
14 лютого 2023 р.	Штаб-квартира НАТО, Брюссель, Бельгія;	Робота США, Німеччини та Нідерландів над передачею Україні ППО Patriot, Франції та Італії над наданням ППО Samp-t; Німеччина, Канада, Польща, Португалія, Іспанія, Норвегія, Данія та Нідерланди працюють над наданням танків Leopard Україні [62];
15 березня 2023 р.	Зустріч онлайн;	Новий військовий пакет допомоги від Канади (8000 боєприпасів калібру 155 мм, 12 зенітних ракет із запасів для підтримки систем ППО, понад 1800 навчальних

		боєприпасів для 105-мм танків для допомоги освоєння переданих Данією, Німеччиною й Нідерландами танків Leopard 1, а також початок постачання восьми бойових танків Leopard 2); Швеція заявила про намір поставити 10 танків Leopard 2; співпраця країн для додаткового постачання Україні нової зброї [74];
21 квітня 2023 р.	База Повітряних Сил США «Рамштайн», Рамштайн-Мізенбах, Німеччина;	Посилення процесу надання систем протиповітряної оборони для України; зустріч представників танкової коаліції; Ізраїль передав систему оповіщення про ворожі ракети, розроблену спеціально для України; США знову анонсували військовий пакет допомоги у розмірі 325 млн доларів; Канада оголосила про вклад 29 млн доларів у Трестовий фонд КПД України [63];
25 травня 2023 р.	Зустріч онлайн;	Посилення переговорів стосовно передачі Україні винищувачів F-16; США, Велика Британія, Данія, Норвегія, Нідерланди, Бельгія, Португалія та Польща запропонували українським військовослужбовцям допомогу у проведенні навчань на винищувачах [68];
15 червня 2023 р.	Штаб-квартира НАТО, Брюссель, Бельгія;	Військовий пакет допомоги від Канади на 500 млн доларів; Норвегія та Німеччина оголосили про багаторічні пакети військової допомоги. Данія оголосила про пакет допомоги на 2024 рік на суму понад 2,5 мільярда доларів і підтримала ініціативу США, Великої Британії та Нідерландів щодо партнерства з Україною, яка передбачає передачу

		сотень ракет; Польща та Німеччина оголосили про технічну підтримку танків Leopard 2; Швеція зголосилась надати свої полігони для тестування винищувачів НАТО перед тим, як їх нададуть Україні; Естонія та Люксембург підтримали ідею про створення ІТ-коаліції [70; 97];
18 липня 2023 р.	Зустріч онлайн;	Німеччина, Австралія, Норвегія, Британія, Франція, Нідерланди та Канада оголосили про надання пакетів військової допомоги: ракети далекого радіусу дії SCALP, танки Leopard, додаткові установки Patriot, навчання пілотів на винищувачах F-16 в Данії та інше [86];
19 вересня 2023 р.	База Повітряних Сил США «Рамштайн», Рамштайн-Мізенбах, Німеччина;	Учасники зустрічі оголосили про довгострокову підтримку України, зокрема, постачання американських танків Abrams, модернізованих танків T-72EA та Leopard 1, броньованих транспортних машин, надувних командних суден та іншого важливого озброєння; посилення українського ППО такими системами, як Patriot, IRIS-T, HAWK, NASAMS, SAMP/T; утворення коаліції країн стосовно постачань танків Leopard [71];
11 жовтня 2023 р.	Штаб-квартира НАТО, Брюссель, Бельгія;	Додаткова військова допомога від Канади, Литви, Фінляндії, Великобританії, США; напередодні зустрічі Данія та Бельгія заявили про передачу Україні винищувачів F-16, орієнтовна доставка яких визначилась весною 2024 року [72];
22 листопада 2023 р.	Зустріч онлайн.	Створено нову коаліцію наземних засобів ППО під лідерством Франції та

		Німеччини; Нідерланди оголосили про надання 2 млрд євро на військову допомогу Україні; Естонія оголосила про фінансування на суму 500 тисяч євро на діяльність ІТ-коаліції; Люксембург виділи 10 млн євро на діяльність ІТ-коаліції [57];

На сучасному етапі можна говорити про значне поглиблення тематики, що піднімається на зустрічах такого формату, адже країни-учасниці переходять від задоволення нагальних українських потреб у військовій сфері до довгострокового будівництва оборонно-безпекових відносин у форматі створення коаліцій. Насамперед, потрібно відзначити створення п'яти коаліцій: Авіаційну, Танкову, Морську, Коаліцію з ППО, артилерійську та ІТ-коаліцію. ІТ-коаліція, до прикладу, ставить за мету посилення кібербезпеки України, а співпраця України з Морською коаліцією в складі Великобританії, Нідерландів та Норвегії дозволяє отримати українській армії морську допомогу у вигляді окремого озброєння. Створення нової коаліції наземних засобів ППО для допомоги Україні, до якої приєдналось 20 країн, теж підтверджує поглиблення співпраці в рамках цього формату. Кожна коаліція на сьогодні має власну мету, очолюється однією-двома державами та має в складі приблизно десять-двадцять держав. Після останньої зустрічі Групи в зазначеному форматі, Полковник Генерального Штабу ЗСУ з посиланням на заступницю міністра оборони США Селесту Валландер стосовно змін у формах співпраці між країн-учасницями зустрічей зазначив про перехід міжнародного співробітництва до формату «Рамштайн 2.0» [67].

Європейські механізми надання військової допомоги Україні

Європейська допомога Україні з 24 лютого 2022 року значно розширилась у всіх напрямках, зокрема, і у військовій сфері. Сума загальної військової підтримки країнами ЄС Україні становить близько 12 мільярдів євро. Зазначена підтримка здійснюється (крім формату зустрічей «Рамштайн») в рамках Європейського фонду миру та через Місію військової допомоги ЄС на

підтримку України (EUMAM Ukraine). Натомість, свою політичну відданість Європейський Союз підтвердив рішенням надати Україні статус країни-кандидата на вступ до організації [30].

У березні 2021 року з метою збереження миру, запобігання конфліктам і зміцнення міжнародної безпеки, Євросоюзом було засновано Європейський фонд миру. Такий інструмент був покладений посилювати здатність ЄС діяти як глобальний міжнародний гарант безпеки. Він передбачає функціонування позабюджетного механізму фінансування військових та оборонних дій країнам-членів організації, в рамках Спільної зовнішньої політики та політики безпеки (СЗППБ), що спрямовані на фінансову, технічну чи матеріальну допомогу третім країнам у збройних конфліктах чи війнах. Маючи глобальне географічне охоплення та численну кількість місій, Фонд здійснює низку дій, що передбачають військову підтримку таких країн, як: Мозамбік, Грузія, Молдова, Малі, Сомалі, Нігер, Боснія і Герцеговина, Ліван, Мавританія та Україна [2; 22].

Фінансування Фонду відбувається за рахунок вкладень країн-членів ЄС. На період створення структури, її бюджет становив 5 млрд євро на 2021-2027 рр., у грудні 2022 року сума фінансування збільшилась на 2 млрд євро, а у червні 2023 року Рада ЄС прийняла рішення підняти бюджет до понад 12 млрд євро. Європейський фонд миру фінансує постачання обладнання, інфраструктури та проведення тренінгів для активних військових місій ЄС закордоном, в тому числі Місію військової допомоги ЄС на підтримку України [23].

Військова місія ЄС на підтримку України була створена ще 2014 року для покращення обороноспроможності Збройних Сил України. В роки, що передували повномасштабному вторгненню Росії на українську територію, вона мала лише консультативну функцію, проте з листопада 2022 року вона була поновлена і значно розширена практичними повноваженнями. Здебільшого, в межах місії здійснюється навчання українських бійців на території Європи, що також супроводжується наданням військового озброєння летального та нелетального характеру. Очолював Місію військової допомоги Україні

французький віце-адмірал Ерве Бліжон – генеральний директор Військового штабу ЄС в Європейській службі зовнішніх справ [21].

Станом на липень 2023 року, 24 країни із 27 брали участь у місії, 11 з яких проводили навчання для українських військових на території Німеччини. Німецьке командування робить значний внесок у підтримку українських збройних сил у різних навчальних центрах. Основна увага в тренуваннях приділяється саме бойовій підготовці піхотинців, разом з тим, проводиться підвищення кваліфікації для командирів батальйонів. Місія є унікальною ще й тим, що зібрала в собі велику кількість міжнародних військових інструкторів [24].

На зустрічі з головою Військового штабу ЄС, командувачем Місії ЄС із військової допомоги Україні генерал-лейтенантом Міхілсом ван дер Лааном 22 листопада 2023 року, заступник керівника Офісу Президента України, Іван Жовква, відзначив ефективність проведеної роботи, додавши, що за рік роботи місія здійснила успішне тренування близько 34 тисяч українських військових за різними напрямками підготовки. Під час зустрічі учасники обговорили також майбутні перспективи розвитку співробітництва у згаданому форматі [9].

Протягом останніх місяців можна спостерігати також значне просування Європи вперед у питанні надання комплексної допомоги Україні. Зокрема, влітку 2023 року Європейська Комісія виступила з пропозицією створити новий Механізм підтримки України на додачу вже існуючим. На сайті Єврокомісії таке рішення аргументоване необхідністю надання постійної підтримки Україні у зв'язку з руйнівними наслідками від російської війни. «Український фонд» (Ukraine Facility) передбачає надання Україні фінансової підтримки протягом 2024-2027 рр. з метою забезпечення короткочасних та довгострокових потреб, а також потреб на відновлення та відбудову держави після війни. Загальний пропонований бюджет для Механізму – 50 млрд євро. Наразі триває підготовка Плану для реалізації «Українського фонду», проте запуск програми очікується найближчими місяцями [32; 78].

Отже, з 24 лютого 2022 року значно збільшилась кількість механізмів постачання військової допомоги Україні. З боку Альянсу підтримка відбувається в межах консультацій Ради Україна – НАТО. Нелетальне військово озброєння протягом року надавалось через Комплексну програму допомоги Україні, а пізніше перетворилась на багаторічну програму допомоги. Для спільного обговорення актуальних питань військової підтримки Сполучені Штати започаткували «Контактну групу з питань оборони України» в форматі «Рамштайн», що збирається щомісячно. Такі зустрічі відіграють важливу роль для України, адже на них оголошуються короткострокові та довгострокові плани щодо військової підтримки країн-учасниць формату. Європейські країни створили власні окремі механізми здійснення політики підтримки України. Таким чином, передача озброєння здійснюється через Європейський фонд миру та Місію військової допомоги ЄС на підтримку України. На додачу до всього, найближчим часом запрацює комплексна європейська допомога через реалізацію нового «Українського фонду».

2.2. США як лідер постачання військової допомоги Україні

Офіційна позиція Сполучених Штатів Америки щодо розпочатого Росією повномасштабного наступу на Україну чітка та непорушна. Попри європейську активізацію, країна залишається лідером у забезпеченні дипломатичної, військової та гуманітарної підтримки Україні. На офіційному рівні США непохитно підтримують суверенітет та територіальну цілісність України в межах її міжнародно визнаних кордонів і засуджують незаконну анексію Криму та окупацію інших українських територій. Надання Україні військового озброєння, необхідного для захисту від Росії, залишається першочерговим пріоритетом у сфері забезпечення безпеки в регіоні.

Американський президент Джоозеф Байден відкрито заявляє про повну підтримку українського народу у його боротьбі проти російської агресії, підкріплюючи свої слова щомісячними пакетами військової допомоги на сотні мільйонів та мільярди доларів, політичною підтримкою у міжнародних

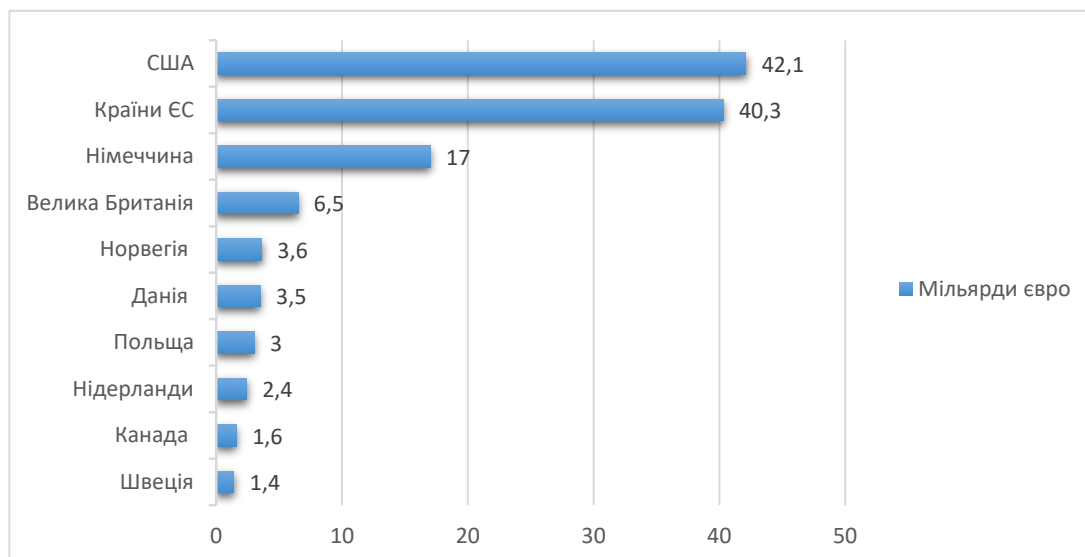
організаціях, створенням гуманітарних проєктів та особистими візитами до Києва. У своїй промові «про стан держави» президент чітко заявив, що підтримка України має значення, «оскільки вона зберігає мир і перешкоджає тому, щоб потенційні агресори могли загрожувати нашій безпеці та процвітанням».

В травні 2022 року ним також було підписано Ленд-ліз для України — законодавчий акт, який ставив за мету спрощення процесу передачі військового обладнання безоплатно, в оренду або з відшкодуванням після завершення війни. За цією процедурою кінцеве рішення про надання зброї має вирішуватись впродовж 72 години. Законопроект підписувався з метою підтримувати життя українській боєготовності та допомогти стримувати подальшу російську агресію [54].

За підрахунками Кільського інституту світової економіки, німецького дослідницького центру, щодо зобов'язань про двосторонню військову допомогу Україні, в період з 24 січня 2022 року по 31 липня 2023 року п'ятірку лідерів складають: Сполучені Штати Америки із сумою в 42,1 млрд євро військової допомоги, наступними у списку йдуть всі країни-члени ЄС із сумою в 40 млрд євро, далі окремо Німеччина – 17 млрд євро, Велика Британія – 6,5 млрд євро та Норвегія – 3,6 млрд євро [104].

Рисунок 2.1

10 країн, які надали найбільші двосторонні військові зобов'язання Україні за даними Кільського інституту світової економіки [104].

На офіційному сайті Міністерства оборони США зазначається, що держава надала Україні понад 47 мільярдів доларів військової допомоги після початку російської агресії на Сході України в 2014 році, та приблизно 44,2 мільярда доларів США військової допомоги з часу повномасштабного вторгнення РФ в Україну станом на листопад 2023 року [34].

До складу американської допомоги, що доставляється Україні, входить ціла низка різновидів зброї та військової техніки, а саме: протиповітряна оборона, зброя наземного маневру, запалювальна зброя, літальні апарати та безпілотні літальні системи, протитанкова та стрілецька зброя, морська зброя, та інше озброєння. Міністерство оборони також регулярно оновлює повний список військової допомоги Україні (див. табл. 2.2.) [34].

Таблиця 2.2.

Повний список військової допомоги США Україні (станом на 20 листопада 2023 року) [34].

Протиповітряна допомога	1 батарея ППО "Пейтриот" і боєприпаси; 12 передових зенітно-ракетних систем (NASAMS) і боєприпасів; системи протиповітряної оборони та боєприпаси HAWK; пакети ППО AIM-7, RIM-7, AIM-9M; понад 2000 зенітних ракет Stinger; системи протиповітряної оборони Avenger; безпілотні авіаційні системи VAMPIRE (с-UAS) і боєприпаси; с-UAS гарматні вантажівки та боєприпаси; мобільні ракетні комплекси с-UAS з лазерним наведенням; інше обладнання с-UAS; зенітні гармати та боєприпаси; обладнання для інтеграції західних пускових установок, ракет і радарів з українськими системами; обладнання для підтримки та підтримки наявних можливостей протиповітряної оборони України; і 21 РЛС повітряного спостереження.
Зброя наземного маневру	31 танк Abrams; 45 танків Т-72Б; 186 бойових машин піхоти Bradley; чотири машини групи вогневої підтримки

	Bradley; 189 бронетранспортерів Stryker; 300 бронетранспортерів M113; 250 броньованих машин безпеки M1117; більше 500 протимінно-стійких транспортних засобів із засідкою (MRAP); більше 2000 багатоцільових колісних транспортних засобів високої мобільності (HMMWV); більше 200 легких тактичних автомобілів; 300 БМП; 80 вантажівок і 124 причепа для перевезення важкої техніки; більше 600 тактичних автомобілів для буксирування та транспортування техніки; 131 тактичний автомобіль для відновлення техніки; 10 командно-штабних машин; 30 автомобілів боєприпасів; 18 броньованих мостових систем; 8 транспортних засобів та обладнання матеріально-технічної підтримки; 239 бензовозів та 105 паливних причепів; 58 водних причепів; 6 броньованих легкових вантажівок; танкові боєприпаси калібру 125, 120 і 105 мм; більше 1 800 000 патронів калібру 25 мм; і обладнання для розмінування
Запалювальна зброя	39 високомобільних артилерійських ракетних системи та боєприпаси; пускові установки бомб малого діаметра наземного базування та керовані ракети; 198 155-мм гаубиць і понад 2 000 000 155-мм артилерійських снарядів; більше 7000 високоточних 155-мм артилерійських снарядів; більше 30 000 155-мм снарядів дистанційних протиброньових мін (RAAM); 72 105-мм гаубиці та понад 800 000 105-мм артилерійських снарядів; 10 000 артилерійських снарядів калібру 203 мм; більше 200 000 артилерійських снарядів калібру 152 мм; приблизно 40 000 130-мм артилерійських снарядів; 40 000 артилерійських снарядів калібру 122 мм; 60 000 122-мм ракет ГРАД; 47 120-мм мінометних систем; 10 82-мм мінометних систем; 112 81-мм мінометних систем; 58 60-мм мінометних систем; більше 400 000 мінометних снарядів; більше 70 протиартилерійських та контрмінометних РЛС; і 20 багатофункціональних РЛС;

Літальні апарати та безпілотні літальні системи	20 вертольотів Мі-17; безпілотні авіаційні системи Switchblade (UAS); УАС "Привид Фенікса"; CyberLux K8 UAS; Альтіус-600 УАС; Стрибок-20 УАС; Шершень УАН Puma UAS; Scan Eagle UAS; Пінгвін УАН; 2 радары для БЛА; високошвидкісні протирадіаційні ракети (HARMs); високоточні авіаційні боєприпаси; більше 6000 авіаційних ракет Zuni; понад 20 тис. авіаційних ракет Hydra-70;
Протитанкова та стрілецька зброя	більше 10 000 протитанкових систем Javelin; більше 90 000 інших протитанкових систем і боєприпасів; більше 8000 ракет з трубним пуском, оптичним відстеженням і дрововим наведенням (TOW); понад 35 тисяч гранатометів і стрілецької зброї; більше 400 000 000 патронів до стрілецької зброї та гранат; ракетні системи та боєприпаси з лазерним наведенням; ракетні установки та боєприпаси; і протитанкові міни;
Морська зброя	дві системи берегової оборони Гарпун і протикорабельні ракети; 62 прибережних та річкових патрульних катери; безпілотні кораблі берегової оборони; і обладнання для безпеки портів і гаваней;
Інше озброєння	протипіхотні боєприпаси M18A1 Claymore (налаштовані відповідно до Оттавської конвенції); вибухові речовини C-4, підривні боєприпаси та підривне обладнання для прибирання перешкод; обладнання для встановлення перешкод; спроможність протиповітряної оборони; більше 100 000 комплектів бронезилетів і шоломів; тактичні захищені системи зв'язку та допоміжне обладнання; 4 антени супутникового зв'язку (SATCOM); SATCOM термінали та послуги; засоби радіоелектронної боротьби (РЕБ) та протидії РЕБ; послуги комерційних супутникових зображень; прилади нічного бачення, системи спостереження і тепловізори, оптика і далекоміри; обладнання для знешкодження вибухонебезпечних предметів та захисне спорядження; хімічне, біологічне, радіологічне, ядерне захисне

	обладнання; медичне приладдя, включаючи аптечки першої допомоги, перев'язувальні матеріали, монітори та інше обладнання; польове обладнання, холодне обладнання, генератори та запасні частини; діяльність з навчання, технічного обслуговування та підтримки.

Не піддається сумніву факт, що за період повномасштабної війни з Росією, українське керівництво та армія стали високоефективною силою, що діє з великою майстерністю, однак, зовнішня міжнародна допомога залишається критично важливою для продовження ведення боротьби.

Американська військова техніка значно збільшує можливості українських військових на полі бою, забезпечує підвищену вогневу потужність та покращує захист. До прикладу, ракетна система Javelin є високоефективною протитанковою зброєю, яка дає українським силам значну перевагу проти російських танків та бронетехніки. Бронежилети, шоломи та тактичні жилети американського виробництва допомагають зменшити втрати серед українських військових. Ракетні системи HIMARS, які надаються Україні, можуть вражати цілі на відстані до 300 км, а всім відомі системи Patriot – це найбільш ефективні системи протиракетної оборони, що є надзвичайно актуальним для України в умовах постійних ракетних атак РФ на нашу територію. Наявність авіації є особливо важливою в процесі ведення війни. Наразі США постачають Україні гелікоптери Мі-17, які мають переважно транспортувальну функцію, а також безпілотні літальні апарати різного типу [49].

Постачання американського військового обладнання зазвичай супроводжується процесом навчання та підтримкою військового персоналу США. Американські війська продовжують навчати українських солдатів використанню свого обладнання та різних тактик, що значно допомагає підвищувати загальну ефективність української армії на полі бою.

Окрім прямого постачання військового озброєння, США здійснює комплексну оборонну підтримку України. В контексті питання оборони, в рамках двох додаткових пакетів, країна виділила 4,65 мільярда доларів на

Іноземне Військове Фінансування (Foreign Military Financing) для України та країн, які постраждали від ситуації в Україні. Протягом 2023 фінансового року США виділили 12,1 мільярда доларів на безпекову допомогу в рамках Ініціативи сприяння безпеці Україні (USAI) вісьмома окремими траншами. 6 вересня 2023 року Держсекретар США, Ентоні Блінкен оголосив про виділення додаткових 100 мільйонів доларів іноземного військового фінансування для підтримки довгострокових військових потреб України. Крім цього, Глобальний резервний фонд безпеки (спільна програма Державного департаменту та Міністерства оборони США) з 2014 року надав понад 42 мільйони доларів Україні на навчання, консультативні послуги та спеціальне обладнання для розвитку тактичного, оперативного та інституційного потенціалу Збройних Сил, в тому числі Сил спеціальних операцій, Національної гвардії, звичайних військ, сержантського складу та бойової медичної допомоги. До додаткових безпекових рішень США стосовно України варто віднести ще зусилля щодо розмінування українських територій. 30 вересня 2022 року Департамент оборони виділив 47,6 мільйона доларів компанії Tetra Tech на запуск великомасштабного проекту для підготовки та оснащення України щодо розмінування та знешкодження вибухових боєприпасів. За українськими оцінками, приблизно 160 000 квадратних кілометрів території України можуть бути всіяні мінами та боєприпасами, саме тому, інструктори з Tetra Tech навчатимуть урядові групи України з розмінування та нададуть обладнання міжнародних стандартів [34].

Напередодні російського повномасштабного вторгнення США прийняли важливе рішення схвалити передачу техніки та зброї американського походження третіми країнами з власних запасів в користування Україні. Таким чином, на сьогоднішній день, країни-члени НАТО та інші партнери передали українським військовим майже 12 000 протиброньових систем усіх типів, понад 1550 зенітних ракет, прилади нічного бачення, кулемети, рушниці та боєприпаси, а також бронезилети [27].

Лідерство Сполучених Штатів у наданні військової допомоги Україні зумовлено декількома причинами. Насамперед, це спільні цінності, що

поділяють американський та український народи – просування демократії і свободи, повага до прав людини та верховенство права. США і їхнім партнерам як ніколи важливо й надалі тримати курс захисту і підтримки української незалежності та не допустити поразки у війні з авторитаризмом, в першу чергу задля збереження власної безпеки.

Вагомим аргументом залишається факт, що допомога Україні автоматично служить інтересам національної безпеки США. Поразка у війні проти Росії стала б серйозною поразкою для демократії, та відкрила б більш небезпечне і нестабільне середовище, в якому російська агресія може піти далі на сусідні демократії, загрожуючи європейським країнам та максимально наблизившись до НАТО. Держави з авторитарними режимами наразі спостерігають за подіями війни, щоб визначити, які межі світ дозволить їм перетинати, а які ні. Як зазначив президент Володимир Зеленський у своїй історичній промові на засіданні Конгресу, підтримка України США - «це не благодійність, це інвестиція у глобальну безпеку та демократію». Українська військова майстерність, втілена на полі бою, разом з зовнішньою військовою допомогою дає можливість стримувати та завдавати великої шкоди загальній спроможності Росії загрожувати європейській безпеці [107].

Незважаючи на великий обсяг військової допомоги, що надають сьогодні США, Україні критично необхідна більша кількість озброєння для продовження ведення контрнаступальних дій у різних напрямках та успішного звільнення окупованих територій.

2.3. Відповідь колективної Європи на повномасштабну війну

Розпочата Росією війна на українських територіях постала загрозливим викликом для безпеки колективної Європи. Як показав час, цей конфлікт неможливо вирішити політичним або дипломатичним шляхом. Європейські держави були поставлені в такі умови, що змусили їх згуртуватись та дати спільну відповідь на російські дії. Верховний представник ЄС із закордонних справ і політики безпеки, Жозеп Боррель охарактеризував відповідь ЄС на війну

як «геополітичне пробудження» континенту. У своїй промові в Бундестазі, 5 березня 2022 року, Канцлер Німеччини Олаф Шольц заявив про «Зміну парадигми» (*Zeitenwende*), зазначивши про значне збільшення витрат на оборону [90]. Швеція та Фінляндія подали заявки на вступ до НАТО, ставши пізніше повноправними членами організації. І що найважливіше, більша частина європейських держав взяли на себе зобов'язання про надання військової допомоги Україні для боротьби з Росією. Таким чином, бачимо, що протягом останніх двох років європейська політика зазнала значних змін.

Для того, щоб послабити можливість Росії фінансувати війну, з 2022 року ЄС запровадив 11 пакетів санкцій, що включали блокування або обмежувальні заходи стосовно російського уряду, фінансів, бізнесу, оборони, технологій, ЗМІ, а також окремих осіб. Європейські країни також значно зменшили свою залежність від російської енергетики, встановивши заборону на імпорт російської нафти та нафтопродуктів. Натомість, ЄС почав розраховувати на інших постачальників джерел енергії, а також робити ставку на «зелену енергетику». До прикладу, головним заміном російського природного газу в Європі став норвезький газ. Крім того, ЄС може постачати газ з Азербайджану через Трансадриатичний та Трансанатолійський газопроводи, зі Сполучених Штатів та Нідерландів [37; 99].

Станом на листопад 2023 року, через Європейський фонд миру, ЄС виділив 5,6 мільярда євро виключно на фінансування військової допомоги Україні, в тому числі 3,1 млрд євро на летальне обладнання, 380 млн євро на нелетальні поставки та 2 мільярди євро на забезпечення України 1 мільйоном боєприпасів (або із запасів держав-членів або через спільні закупівлі). Особливість функціонування Фонду полягає в тому, що держави-члени можуть отримати компенсацію за надану ними допомогу [99].

В загальному, за підрахунками ЄС, двостороння військова підтримка України з боку його членів становить понад 21 мільярд євро. 1 жовтня 2023 року, під час пресконференції у Києві, Високий представник ЄС з питань закордонних справ і політики безпеки Жозеп Боррель зазначив, що загальна військова

допомога ЄС Україні склала 25 млрд євро, а вся разом – військова, цивільна, гуманітарна – 85 млрд євро [3].

Проте, як зазначають деякі експерти, для української перемоги у цій війні необхідна набагато більша кількість військової допомоги. Річард Берронс – колишній очільник Об'єднаного командування збройних сил Великої Британії оцінив масштаби військової допомоги, яку потребує Україна для успіху. Він зазначив, що за його підрахунками, українським Збройним Силам потрібно близько 75 млрд євро на рік протягом 2-3 років поспіль, при тому, що в перший рік війни від всіх партнерів країна отримала військове оснащення сумою в 65 млрд євро. Британський військовий наголошує на необхідності повної мобілізації сили та волі сьогодні, адже міжнародна спільнота має чудову можливість виграти війну проти РФ, витрачаючи лише кошти, а не «своїх дітей». Дійсно, у разі програшу України, або замороження конфлікту на довгий період часу, збройне зіткнення колективної Європи з Росією буде питанням часу [79].

Експерти німецького аналітичного центру DGAP (Німецьке товариство зовнішньої політики) випустили дослідження, в якому припускають, що після закінчення інтенсивних бойових дій в Україні, Москві знадобиться всього 6-10 років для відновлення та нарощення власного військового потенціалу, щоб ризикнути перейти у наступальні дії проти країн-учасниць НАТО, зокрема, найбільшій небезпеці піддаються країни Балтії, які колись були у складі СРСР та Польща. Відповідно, щоб мати змогу дати відсіч РФ, темпи нарощення обороноздатності НАТО мають бути швидшими за 6-10 років [48]. Проте, щоб не допустити такого розвитку подій, країни-члени НАТО, особливо європейські країни, повинні з кожним місяцем збільшувати військову допомогу Україні. Адже лише переможена та повністю знесилена Росія не здатна буде загрожувати євроатлантичній безпеці.

Німеччина

З 2022 року німецька політика стосовно надання Україні військового озброєння зазнала великих змін. Після довгих років блокування рішення про

передачу озброєння, сьогодні Німеччина стала лідером військових поставок Україні серед усіх європейських держав та другою у світі після США. Такий результат був досягнутий внаслідок повного переосмислення своєї позиції німецьким керівництвом на чолі з президентом країни Франком-Вальтером Штанмасером та канцлером Олафом Шольцом. В перший рік повномасштабної війни, німецький президент здійснив особистий візит до України, відвідавши міста Київської області, що були зруйновані російськими окупантами, та засвідчивши на власні очі масштаби лиха, яке вони після себе залишили. Незважаючи на колишні тісні зв'язки з Росією, а також німецьку енергетичну залежність від російських енергоресурсів, держава змогла змінити свою політику та стати важливим союзником Україні.

Офіційна сторінка Федерального міністерства Німеччини регулярно оновлює інформацію стосовно розмірів військової допомоги Україні. Зазначається, що впродовж 2023 року Україна отримала військову допомогу від Німеччини сумою в 5,4 млрд євро, 2022 року – в 2 млрд євро. Крім цього, держава взяла на себе зобов'язання, які передбачають надання Україні озброєння в наступні роки сумою в 10, 5 млрд євро. Військова підтримка Німеччини включає в себе постачання необхідного озброєння зі складів Бундесверу, з німецького виробництва а також спільні з іншими союзниками постачання [29].

Таблиця 2.3.

Всі види та одиниці німецької військової допомоги Україні з початку повномасштабної війни (станом на 22 листопада 2023 року) [29].

Бойові броньовані машини	80 БМП MARDER з боєкомплектom (зі складу Бундесверу та промислових запасів); 30 основних бойових танків LEOPARD 1 A5; 60 гусеничних всюдиходів Bandvagn 206 (BV206); 16 бронетранспортерів (БТР); радіотехніка ЛЕОПАРД; 138 MG3 для LEOPARD 2, MARDER і DACHS боєприпаси для LEOPARD 1; 18 LEOPARD 2

	А; 6 основних бойових танків з боєприпасами (частка Німеччини в спільному проєкті з іншими операторами LEOPARD 2); 50 автомобілів MRAP DINGO 54 бронетранспортери M113 по 2 MG (системи Данії, модернізація фінансується Німеччиною); запчастини до ЛЕОПАРД 2 і МАРДЕР
Засоби протиповітряної оборони	6 РЛС повітряного огляду ТРМЛ-4Д; 3 ЗПК IRIS-T SLM; ракети IRIS-T SLS; 49 самохідних зенітних установок GEPARD; 86 122 боєприпаси для самохідних зенітних установок GEPARD (зі запасів Бундесверу та промисловості); ракети PATRIOT; 2 пускові установки IRIS-T SLS; 2 пускові установки PATRIOT; Ракети IRIS-T SLM; ЗПК ПАТРІОТ із запчастинами; 4000 навчально-тренувальних боєприпасів для самохідних зенітних установок; 500 переносних систем протиповітряної оборони STINGER; переносні ЗПК СТРІЛА на 2700 осіб;
Артилерійська зброя	21 910 патронів калібру 155 мм; боєприпаси для реактивних систем залпового вогню MARS II; 20 872 патрони калібру 155 мм; 2 колісні самохідні гаубиці Zuzana 2* (проєкт спільно з Данією та Норвегією); 155-мм високоточні керовані боєприпаси (SMART, VULCANO); 5 реактивних систем залпового вогню MARS II з боєкомплектom (частка Німеччини у спільному проєкті з США та Великою Британією); 14 самохідних гаубиць Panzerhaubitze 2000 із запасними частинами (частка Німеччини у спільному з Нідерландами проєкті); 20 ракетних систем калібру 70 мм на пікапах з ракетами; радарна

	система контрбатареї COBRA; 10 лазерних цілевказівників і переносних модулів керування вогнем для артилерійських боєприпасів VULCANO;
Військово-інженерні можливості	12 танків для розмінування WISENT 1; 13 мостоукладальних танків BEAVER; матеріали для знешкодження вибухонебезпечних боєприпасів (зі запасів Бундесверу та промисловості); 11 мінних плугів до Т-72; 18 важких і середніх мостових систем і 12 причепів; 5 мостів для мостоукладальників BEAVER; 15 броньованих евакуаційних машин Bergepanzer 2; 2 броньовані евакуаційні машини Bergepanzer 3; 5 інженерних броньованих машин DACHS; 3 мобільні, дистанційно керовані та захищені системи розмінування; 12 мобільних і захищених систем розмінування Ahlmann;
Спеціальне захисне обладнання	2667 криптофонів; 142 безпілотнока-розвідника VECTOR; 90 600 захисних окулярів (від Бундесверу та запасів промисловості); 46 наземних оглядових радарів GO12; 233 одиниці охорони кордону; 7 безпілотноків-розвідників Primoco ONE; 2 системи самозахисту вертольотів AMPS; 20 безпілотноких надводних кораблів; 230 терміналів SatCom; 1 PCB принтер; 100 безпілотноків-розвідників RQ-35 HEIDRUN; 163 системи виявлення дронів; 1 антенна вузлова станція; 1 система відеоспостереження SatCom; 49 мобільних антенно-щоглових систем; 1288 біноклів; 5 мобільних розвідувальних систем SurveilSPIRE; 10 радіоперешкод; 57

	антидронових датчиків і глушилок; 40 розширень частотного діапазону для антидронів; 1 комунікаційний електронний сканер/система перешкод; 32 дрони-розвідники; 40 лазерних цілевказівників; 10 протидронових гармат; 28 тис. бойових касок; 1 радіочастотна система; 3000 польових телефонів з 5000 кабельними котушками та ременями для перенесення; 353 окуляри нічного бачення; 12 електронних засобів боротьби з дронами; 165 біноклів; 38 лазерних далекомірів; 6 мобільних дезактиваторів НЕР 70; 10 військових автомобілів НММВВ; 1 високочастотний блок з обладнанням;
Логістичні засоби	81 сідловий тягач 8x8 НХ81 та 76 напівпричепів; 309 транспортних засобів (вантажівки, мікроавтобуси, всюдиходи); 216 вантажівок Zetros; 25 вантажівок MAN TGS; 40 вантажівок 8x8; 34 змінні системи завантаження 15т; 6 вантажівок 8x6 і 21 викотна платформа; 14 гусеничних та дистанційно керованих машин піхоти THEMIS; 179 пікапів; 12 сідлових тягачів М1070 Oshkosh; 30 броньованих автомобілів;
Засоби бойової готовності та стійкості	10 всюдихідних гусеничних автомобілів швидкої допомоги Carrier Warthog; 49 машин швидкої допомоги; 47,1 млн патронів до вогнепальної зброї; 30 000 комплектів зимового одягу; 400 000 аптечок першої допомоги; 27477 рюкзаків; 3 комплекти запчастин для дронів VECTOR; 167 415 патронів калібру 40 мм; 1202 інфузійних набори; запчастини WISENT; польовий

	шпиталь; 100 кулеметів MG5; 8 стоматологічних стерилізаторів; 11000 групових модульних раціонів; 103 000 джгутів; 500 пістолетів SFP9; 2 ангарні намети; 8 навантажувачів; 295 генераторів; 10 зимових маскувальних сіток; 168 мобільних систем обігріву; 36400 вовняних ковдр; 14 000 спальних мішків; запчастини Мі-24; запчастини до великокаліберного кулемета М2; 200 наметів; 116 000 зимових курток; 80 000 зимових штанів; 240 000 зимових шапок; 405 000 сухпайків; 67 холодильників для медичного матеріалу; 3000 одиниць протитанкової зброї Panzerfaust 3 з 900 вогневими пристроями; 14 900 протитанкових мін (9 300 зі складів промисловості); 50 гранатометів і 15 рукояток до них; 100 кулеметів MG3 з 500 запасними стволами та затворами; 100 000 ручних гранат; 5300 зарядів вибухівки; 100 000 м детонаційного шнура та 100 000 детонаторів; 350 000 детонаторів; 100 автоінжекторів; 15 вантажних піддонів одягу; 1200 лікарняних ліжок; 18 палет медичного матеріалу, 60 хірургічних світильників; 1 польовий госпіталь (проект, що фінансується спільно з Естонією); медичний матеріал (зокрема рюкзаки, компресійні пов'язки); дизель і бензин; 10 тонн AdBlue; 500 кровоспинних пов'язок; запчастини до МіГ-29; 7944 ручні переносні протитанкових гранатомети RGW 90 Matador.

Крім того, багато німецької техніки знаходиться ще на стадії підготовки до передачі українським військовим, а саме: 105 танків LEOPARD 1 A5 та боєприпаси для них, 4 гусеничні транспортні засоби Bandvagn 206, системи ППО PATRIOT та IRIS-T SLM а також ракети для них, 3 зенітних САУ GEPARD, 14 гаубиць «Zuzana 2» та багато іншого озброєння. На додачу до всього перерахованого, Німеччина надає Україні електрогенератори, що особливо важливо, зважаючи на ймовірну повторну відсутність електроенергії в Україні взимку внаслідок російських атак [29].

Велика Британія

Велика Британія є потужним військовим партнером для України ще від початку російської агресії на Сході України. Проте, починаючи з лютого 2022 року британська військова допомога значно збільшилась в обсягах та змінилась якісно, адже почала включати в себе більше летального озброєння.

Британський уряд неодноразово засвідчував свою підтримку Україні. Зокрема, велику прихильність українському народу висловлював колишній прем'єр-міністр Великої Британії, Борис Джонсон, який здійснював декілька офіційних візитів до Києва під час війни. В своїй зовнішній політиці, він зосереджував значну увагу на необхідності надання міжнародної допомоги Україні. Після своєї відставки, політик й надалі наполягає на важливості продовжувати «виявляти стратегічну терплячість та далі підтримувати українців» [15]. Британський король Чарльз III також засвідчив свою прихильність українцям, які відстоюють свою свободу та честь. У лютому 2023 року король відвідав військовий табір в графстві Вілтшир, де зустрівся з українськими військовими, що проходять там навчання [36]. Теперішній прем'єр-міністр Великої Британії Ріші Сунак не змінив курс політики військової підтримки України та зосередився на співпраці в оборонній сфері.

Станом на жовтень 2023 року, Сполучене Королівство виділило близько 6,5 млрд фунтів стерлінгів на загальну допомогу Україні (включно з економічною та гуманітарною) та 4,6 млрд фунтів стерлінгів виключно на

військову. Зазначена допомога включає передачу: протитанкових ракет, артилерійських гармат, систем ППО, бойових броньованих машин, протиструктурних боєприпасів та реактивних систем залпового вогню великої дальності. Крім цього, країна закріпила свою підтримку передачею Україні ескадрильї з 14-ти бойових танків Challenger II та ракетами Storm Shadow, що здатні наносити удар великої дальності [27, с.10].

Велика Британія також надавала Україні велику кількість нелетальної допомоги, включаючи безпілотні комплекси, бронезилети, шоломи, обладнання нічного бачення, засоби пошуку мін, медичне обладнання та зимовий одяг. В листопаді 2022 року було підтверджено доставку в Україну одного з трьох пошуково-рятувального гелікоптера Sea King [27, с.11].

Влітку 2022 року на території Великої Британії було продовжено програму навчання українських Збройних Сил, що попередньо проводилась в Україні. Операція отримала нову назву «Інтерфлекс» (стара – «Орбітал») та поставила собі за мету підготувати 30 тисяч українських бійців до кінця 2023 року. В навчальній програмі також приймають участь Нідерланди, Канада, Швеція, Фінляндія, Норвегія, Данія, Литва, Нова Зеландія та Австралія [27, с. 11].

В перші місяці війни Україна активно закликала міжнародну спільноту закрити небо, аби російські ракети не могли влучати на українські території. Британська позиція стосовно встановлення «безпольотної зони» над Україною перепліталась тоді з позиціями всіх держав-членів НАТО. Лідери держав відмовлялись виконати прохання України, адже це означало б готовність військ НАТО прямо застосовувати силу проти російських літаків, що могло б привести до початку третьої світової війни. Міністр оборони Великобританії Джеймс Хіппі так прокоментував запровадження безпольотної зони над Україною: «...Безпольотну зону дещо важко запровадити у ворожому повітряному просторі проти рівного супротивника. Нам потрібно широко розплющити очі на реальність того, що в такому випадку літаки НАТО, не просто можливо, а цілком ймовірно, потрапили б у бойову ситуацію з російськими літаками, і ризик

прорахунку, ескалації та запуску статті 5 не можна недооцінювати за таких обставин» [27, с. 14].

В квітні 2022 року на чолі з Великою Британією був створений Міжнародний український фонд (International Fund for Ukraine), що став координувати закупівлю та транспортування військового обладнання з третіх країн до України. Утворення такого механізму узгоджувало використання фінансових внесків міжнародних партнерів для закупівлі потрібного Україні летального та нелетального військового озброєння до 2023 року та надалі. До складу таких міжнародних партнерів ввійшли: Велика Британія, Норвегія, Нідерланди, Данія, Швеція та Литва. Станом на жовтень 2023 року, зазначені держави разом з Ісландією внесли до Фонду вже 785 мільйонів фунтів стерлінгів [25; 27, с. 9]. Крім зазначеного механізму, свої військові зобов'язання Україні держава здійснює шляхом участі в зустрічах «Рамштайн», а також через оголошену взимку «Талліннську декларацію».

Талліннська обіцянка

19 січня 2023 року міністри оборони Великої Британії, Естонії, Польщі, Латвії та Литви, а також представники Данії, Чехії, Нідерландів, та Словаччини зустрілись в Таллінні, щоб підтвердити свою підтримку Україні та погодити надання нових військових пакетів допомоги. Представники держав ще раз засудили російський напад на українські території, та в межах «Талліннської обіцянки» (Tallinn Pledge – англ.) домовились про надання Україні безпрецедентної кількості військових пожертвувань, включно з бойовими танками, важкою артилерією, засобами протиповітряної оборони, боєприпасами та бойовими машинами.

Кожна держава-учасниця зустрічі взяла на себе окремі зобов'язання стосовно надання потрібних Україні одиниць техніки та зброї, які будуть надходити з власних державних військових запасів та ресурсів (див. табл. 2.4.) [26].

Таблиця 2.4

**Список оголошених військових зобов'язань усіх країн-учасниць
зустрічі в Таллінні [26].**

Данія	Надання Україні всіх своїх 19 артилерійських систем CAESAR; продовження навчання українських військових, включаючи програму підготовки українських новобранців під керівництвом Великобританії; фінансування військової допомоги на суму близько 600 млн євро; тривале пожертвування зброї та військова підтримка у тісній співпраці з союзниками та відповідно до потреб України;
Чехія	Працює з оборонною промисловістю, щоб збільшити її виробничі потужності та щоб надати ще більше підтримки Україні, особливо в частині виробництва боєприпасів великого калібру, гаубиць і бронетранспортерів. Ключовою складовою внеску Чехії буде технічне обслуговування вже поставленого обладнання та збільшення потужності технічного обслуговування;
Естонія	Десятки 155-мм гаубиць FH-70 і 122-мм D-30, тисячі 155-мм артилерійських боєприпасів, засобів підтримки артилерійських підрозділів, сотні протитанкових гранатометів Carl-Gustaf M2 із боєприпасами із загальною кількістю вартість заміни прибіл. 113 мільйонів євро; продовження надання базової, і спеціалізованої підготовки сотням військовослужбовців Збройних сил України;

Латвія	Додаткові десятки переносних зенітно-ракетних комплексів (Stinger) і додаткові елементи протиповітряної оборони, два вертольоти М-17, десятки кулеметів з боєприпасами, декілька десятків БПЛА та запчастини для М109 гаубиці. Латвія також зголосилась інвестувати кошти в підготовку українських військових. У 2023 році Латвія запланувала навчити близько 2000 українських військових за різними програмами, починаючи від початкової піхотної підготовки до спеціалізованих курсів.
Литва	Десятки зенітних установок L-70 з десятками тисяч боєприпасів і двох вертольотів Мі-8 загальною вартістю приблизно 85 млн євро; інвестиція 40 млн євро на закупівлі для українських військових, а саме: антидрони, оптику, термовізуальні прилади та дрони; інвестиція в 2 млн євро в Міжнародний фонд Великобританії для фінансування проектів придбання важкого озброєння, такого як артилерійські системи та боєприпаси, платформи прямого вогню або бойові броньовані машини. Литва також погодилась проводити навчання для 1500 українських бійців у двосторонньому та багатосторонньому форматах;
Нідерланди	Пріоритетом військової підтримки Нідерландів стала важка артилерія, боєприпаси та ППО, а також навчання українців; Нідерланди приєднуються до США та Німеччини, надавши дві пускові установки Patriot і ракети до них; Нідерланди перерахували 100 мільйонів євро

	до Міжнародного українського фонду, який адмініструє Великобританія;
Польща	Польща продовжить поставки 155-мм гаубиць КРАБ і поставку Україні різних видів боєприпасів; постійне проведення медичної та інженерної підготовки; Польща готова передати роту танків Leopard 2 з 1000 боєприпасами (до цього буде створено ширшу коаліцію донорів танків Leopard 2);
Словаччина	Словаччина продовжуватиме інтенсивні обговорення з членами Альянсу щодо можливостей розблокування додаткового обладнання для України. Сьогоднішні зусилля зосереджені на можливостях, пов'язаних з основними бойовими танками, бойовими машинами піхоти, системами протиповітряної оборони, а також на збільшення виробництва гаубиць, обладнання для розмінування та боєприпасів. Словаччина продовжить навчання українських військових і розширить навчання відповідно до вимог України;
Велика Британія	Ескадрилья танків Challenger II з броньованими евакуаційними та ремонтними машинами; САУ AS90 калібру 155 мм; сотні броньованих і захищених машин; пакет підтримки маневру, включаючи можливості прориву на мінних полях і мостах; десятки безпілотних авіаційних систем для підтримки української артилерії; 100 тис. артилерійських снарядів; сотні більш складних ракет, включаючи ракети GMLRS, ракети ППО Starstreak і ракети ППО середньої дальності; 600

	протитанкових боєприпасів Brimstone; пакет підтримки обладнання для модернізації до сотні українських танків і БМП; пакет додатково доповнюється продовженням базової підготовки та підготовки молодшого керівництва для ЗСУ у Великобританії з участю 9-ти інших міжнародних партнерів, метою навчання ще близько 20 000 військовослужбовців ЗСУ у 2023 році.

Норвегія

Як і багато інших країн-членів НАТО, Норвегія долучилась до військових зобов'язань перед Україною. На сьогоднішній день існує політична домовленість про функціонування програми загальної підтримки України з 2023 по 2027 рр. сумою в 75 млрд крон, які розділені на п'ять років (15 млрд крон на рік). Частина коштів також може бути спрямована також іншим країнам, які постраждали від російського вторгнення, наприклад, Молдови [31].

У серпні 2022 року, коментуючи передачу Україні зенітних ракет для системи ППО України IRIS-T, прем'єр-міністр Норвегії Йонас Гар Стьоре зазначив: «Норвегія продовжуватиме підтримувати оборону України від Росії стільки, скільки це буде потрібно. Україна зараз терміново потребує більшої військової та матеріальної підтримки. Вони мають значну потребу в ракетах та боєприпасах для протиповітряної оборони. І тут Норвегія підтримує вас усіма способами, якими може» [94].

Впродовж 2022-2023 рр. Норвегія виділила 4,4 млрд крон на військову допомогу Україні, 3 млрд з яких виділено в 2022 році. До цієї суми входить пожертвування військової техніки, закупівля артилерії, навчання українських військових, внески в міжнародні фонди під керівництвом НАТО, ЄС та Великої Британії, а також надання зимового спорядження для українських військових [31].

Офіційна сторінка уряду Норвегії вказує наступну інформацію стосовно військової допомоги Україні (станом на 22 листопада 2023 року):

2022 рік

- 4000 одиниць протитанкової зброї M72;
- майбутня закупка M72 і реактивних систем залпового вогню M141 на 280 млн крон;
- бронезилети, шоломи, польові пайки, захисні маски з фільтрами, спальні мішки, карими та деякий одяг;
- система ППО;
- 23 самохідні артилерійські установки (гаубиці M109), включаючи відповідне спорядження, запчастини та боєприпаси;
- 14 броньованих автомобілів Iveco LAV III;
- зусилля разом з Великою Британією щодо придбання норвезького мікродрона Black Hornet як подарунок;
- 160 ракет Hellfire;
- прилади нічного бачення, артилерійські системи та боєприпаси;
- Норвегія підтримує Місію ЄС з військової допомоги Україні;

2023 рік

- запланована передача Україні винищувачів F-16;
- переносні та автомобільні системи розмінування;
- 9 тисяч артилерійських снарядів (спільно з Данією);
- внесок у Міжнародний український фонд, в рамках якого Україні передали обладнання сумою в 92 млн фунтів стерлінгів;
- три артилерійські радары (Arthur) і вісім реактивних систем залпового вогню (M270);
- запланована передача 8 тисяч артилерійських снарядів (спільно з Данією);
- запланована передача двох вогневих установок NASAMS (спільно з США);

- запланована передача 8 танків і до 4 танків спеціального призначення;
- 10 тисяч артилерійських снарядів;
- інструктори в рамках багатонаціональних зусиль із навчання українського військового персоналу щодо знешкодження вибухонебезпечних предметів;
- готування українських військових на посади медиків, молодших офіцерів і снайперів;
- інструктори для базової підготовки українських військових у рамках операції «Інтерфлекс» у Великій Британії [31].

Як повідомляє телерадіокомпанія CNN, спираючись на власний аналіз та дані Кільського інституту, саме Норвегія та країни Балтії виділяють на військову допомогу Україні найбільшу частку власного ВВП. Порівнюючи з внеском США (0,3% від ВВП), внесок Норвегії та країн Балтії у підтримку України досягає 1% від ВВП [59].

Данія

Данія рішуче підтримала рішення України боротись проти загарбницької війни Росії на її територіях, а тому взяла на себе деякі військові зобов'язання. Ця країна надає військову допомогу Україні летального та нелетального характеру у вигляді зброї, обладнання та іншого озброєння, а також передбачає участь у навчаннях українських військових, що реально впливає на здатність України захищатися на полі бою.

За даними офіційної сторінки Міністерства закордонних справ Данії, поза межами ЄС, з початку російського вторгнення, данська військова підтримка України оцінюється в 2,8 млрд євро. Крім того, уряд Данії виділив додаткові 22 мільярди датських крон (2,6 мільярда доларів США), які спрямуються в 2023-2024 рр. на військову підтримку України через Данський національний фонд для підтримки України [20].

Данська військова допомога Україні за 2022 та 2023 рр. (станом на листопад 2023 року) [20].

	2022	2023	TOTAL
MILITARY SUPPORT	APPROX. EUR 565 MIL.	APPROX. EUR 2.2 BIL.	APPROX. EUR 2.8 BIL. in military support.

Польща

З початку російського вторгнення Польща стала для України вірним сусідом-союзником, який надавав різноманітні види підтримки, а також прийняв мільйони українських біженців на своїй території. Польща приймає та підтримує бажання України стати членом НАТО та ЄС, а також, будучи державою-членом цих організацій, висловлює свою політичну прихильність вступу України до вказаних структур. Впродовж російсько-української війни, держава надала велику кількість військової допомоги Україні. Кільський інститут світової економіки оцінив польський вклад у військове озброєння України в 3 млрд євро, при тому, що загальна сума допомоги складає 19, 7 млрд євро [104]. На жаль, польський уряд не надає подробиць стосовно розмірів військової допомоги, проте, можна судити, що справжні цифри військових поставок Україні є більші. Орім цього, країна-сусід виконує важливу транзитну роль у наданні озброєння Україні державами-членами НАТО, тому більшість західної військової допомоги надходить через Польщу.

Відомо, що Польща постачала Україні важке озброєння, бронетехніку, артилерію, літаки, стрілецьку зброю, боєприпаси, амуніцію та багато іншого. Ще напередодні вторгнення РФ, Польща запропонувала Україні обрати оборонне озброєння з переліку, який надала Варшава. Лише в лютому, польський Прем'єр-міністр Матеуш Моравецький заявляв про передачу зенітно-ракетних

комплексів (ПЗРК) Grom, новітніх переносних зенітних ракетних комплексів «Перун» (ПЗРК Piorun), безпілотних літальних апаратів різного типу та боєприпасів, піхотних мінометів калібру 60 мм LMP-2017 та ручних 40-мм гранатометів RGP-40 [66].

Нідерландський сайт розвідки на основі відкритих джерел оборонної тематики – Oгух дослідив та виклав масштаби польської військової допомоги Україні, які постійно оновлюються [101]. Експерти інформаційного ресурсу виокремили всі види військового постачання та зазначили кількість одиниць кожного з видів (див. табл. 2.5.).

Таблиця 2.5.

Польська військова допомога Україні за даними нідерландського сайту розвідки Oгух [101].

Авіація	14 винищувачів МіГ-29 (квітень, травень 2023); 12 ударних гвинтокрилів Мі-24В (червень 2023);
Танки	Понад 250 Т-72М і Т-72М1(Р) (з квітня 2022 р.); 14 Leopard 2А4s (4 у лютому 2023 року, 10 у березні лютому 2023 року); 60 РТ-91 (з квітня 2023 р.);
Транспортні засоби	Бойові машини піхоти 142 ВWР-1 (з квітня 2022 р.), 200 КТО Росомакс (з липня 2023 р.) – придбано Україною за кошти ЄС та США; мобільні машини піхоти: АМЗ Дзик-2 (травень 2022); командні машини: LPG WDSzs (червень 2022); транспортні засоби: Star 266s (до вересня 2022 р.); Star 266М2s (до жовтня 2022 р.); Jelcz P882 D53s (до квітня 2023 р.);
Самохідна артилерія	24 120-мм M120 Raks (очікується); 20+ 122-мм 2S1 Goździks (квітень 2022); 18 155-мм АНС Krabs (з червня 2022 р.); 54 155-мм АНС

	Krabs (з кінця 2022 року) – придбано Україною за кошти ЄС; ракетні установки залпового вогню (20+); 20+ 122-мм БМ-21 Град (Квітень 2022);
Зенітні гармати	AZP S-60 (початок 2023); самохідні зенітні гармати (SPAAG) ЗСУ-23-4 Шилка (до березня 2023);
Ракетні системи та ракети	системи «земля-повітря» (ЗПК): S-125 Newa SCs (листопад 2022); 9K33 Osa-AK(M)s (грудень 2022); Osa-AKM-P1 Żądłos (січень 2023); ракети «повітря-повітря» (100): 100 P-73 - для винищувачів Су-27 і МіГ-29 (Лютий 2022);
Безпілотні літальні апарати	1 Bayraktar TB2 (кінець 2022 р.), згодом надано Україні компанією Baykar Tech безкоштовно, а зібрані 5 мільйонів євро використано на допомогу; розвідувальні БПЛА (20+): WB Electronics FlyEyes (лютий або березень 2022 р.); 20 WB Electronics FlyEyes (серпень 2022);
Боєприпаси	43 WB Electronics Warmates (кінець 2022); 10 WB Electronics Warmates (травень 2023); 120-мм боєприпаси OF-NMR HE-FRAG для мінометів (до листопада 2022 р.); 122-мм боєприпаси OF-462 HE для САУ 2С1 (з лютого 2022 р.); боєприпаси калібру 152 мм для артилерії (з лютого 2022 р.); 125-мм боєприпаси для танків Т-72 (з лютого 2022 р.); 30 000+ патронів калібру 5,56x45 мм і 23 мм (лютий 2022 р.); 73-мм боєприпаси PG-9 для безвідкатних гармат SPG-9 (лютий або березень 2022 р.);
ППО	260 PPZR Piorun (160 поставлено в лютому 2022 р., ще 100 придбано Україною в квітні 2023 р.);

Міномети	100 60-мм легких мінометів LMP-2017 разом із щонайменше 1500 мінометними снарядами (лютий 2022 р.);
Протитанкова зброя	Реактивні гранати РПГ-76с (березень 2022);
Стрілецька зброя	Штурмові гвинтівки Kbk wz.1988 Tantal (червень 2022); штурмові гвинтівки Kbk AKMS (до жовтня 2022 р.); штурмові гвинтівки FB MSBS Grot C16A1/2 (травень 2022); кулемети УКМ-2000П (червень 2022); ZMT WKW 50 Anti-Materiel Rifles (червень 2022); гранатомети РГП-40 (Лютий 2022); реактивні гранати РПГ-76с (березень 2022);
Військове спорядження	42 000 шоломів WZ 2005 (лютий 2022).

Отже, з початком повномасштабного вторгнення РФ на українські території можна помітити швидку активізацію військових поставок Україні від більшості Європейських держав. На сучасному етапі європейським лідером надання озброєння Україні є Німеччина, загальною сумою військових зобов'язань в 17 млрд євро. Велика Британія, Норвегія, Польща, Данія та країни Балтії також засвідчили свої високі показники у наданні військової допомоги Україні з 24 лютого 2022 року.

Висновки до розділу 2

Військова допомога держав-членів НАТО з 24 лютого 2022 року Україні стрімко зростає. Відповідно, постала необхідність створення нових механізмів для успішного процесу передачі потрібного озброєння. В рамках НАТО довгий період часу нелетальна військова допомога здійснювалась через Комплексну програму допомоги, яка пізніше перетворилась на багаторічну програму допомоги Україні сумою в 500 млн євро на рік.

З метою узгодження нагальних питань щодо передачі важкого озброєння Україні була створена Контактна група з оборони України формату

«Рамштайн», яка стала головним майданчиком для більш ніж 50 країн світу, які надають свої військові зобов'язання Україні. Дипломатичні зустрічі в такому форматі передбачають вирішення нагальних питань щодо озброєння України та сприяють налагодженню більш поглибленого оборонного співробітництва.

Європейські механізми надання військової допомоги своєю чергою передбачають функціонування Європейського фонду миру та Місію військової допомоги ЄС на підтримку України. В рамках Європейського фонду миру здійснюється фінансування військових дій, спрямованих на підтримку інших країн, в тому числі й України. Військова місія ЄС ставить за мету проведення навчання українських військовослужбовців, яке часто супроводжується наданням Україні необхідної зброї та техніки.

З усіх держав-членів НАТО Сполучені Штати безсумнівно є лідером у питанні надання військових зобов'язань Україні. З початку повномасштабної війни американська підтримка здійснюється на всіх рівнях: дипломатичному, політичному, економічному, гуманітарному та військовому. Військова допомога США має різноманітний характер та передбачає надання майже всіх видів озброєння, проведення спільних навчань для українських бійців та комплексну оборонну підтримку України. Здійснення американської військової допомоги Україні відбувається через Іноземне військове фінансування (FMF), Ініціативу сприяння безпеці України (USAI) та Глобальний резервний фонд безпеки (GSCF).

Не менш важливим міжнародним актором для України в контексті нашого питання є колективна Європа. Відповідь європейських держав на російське вторгнення поєднала в собі політично-економічні рішення стосовно Росії, разом з наданням військових зобов'язань перед Україною. З лютого 2022 року, країни-члени ЄС стали другими після США за кількістю передачі озброєння Україні. Головними постачальниками зброї в Україну стали такі держави: Німеччина, Велика Британія, Норвегія, Данія, Польща, Нідерланди, Швеція, Литва, Латвія та Чехія.

На сьогодні, кількість та якість західних військових зобов'язань прямо впливає на ефективність українських бійців на полі бою, тому продовження надання зброї, а крім того, збільшення розмірів цієї військової допомоги є необхідною складовою для перемоги України.

РОЗДІЛ 3. ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРЕШКОДИ, ЩО ПОСТАЮТЬ НА ШЛЯХУ ОТРИМАННЯ ВІЙСЬКОВОЇ ДОПОМОГИ ВІД ЗАХІДНИХ ПАРТНЕРІВ

Держави-члени НАТО за останні два роки зробили для України більше, ніж за все її незалежне існування. Якби США, країни Європи та інші партнери не зреагували б на російський напад так, як вони це зробили, Україна не змогла би продовжувати боротьбу, як мінімум, через обвал економіки та відсутність необхідних ресурсів. Потрібно розуміти, що на сьогоднішній день, Україна дійсно залежна від західного постачання зброї, адже український військово-промисловий комплекс не розвинутий таким чином, щоб закривати свої потреби в зброї та техніці самостійно. І в цьому полягає велика проблема, адже у разі зменшення або повного припинення американської та європейської військової допомоги, майбутня українська поразка у війні стане неминучою.

Останнім часом можна простежити неприємну тенденцію до сповільнення або зменшення військово-технічної допомоги з боку деяких країн-членів НАТО. Таке явище спричинене різними чинниками: зниження уваги до України через інші міжнародні проблеми, як от загострення збройного конфлікту між Ізраїлем і палестинською терористичною організацією ХАМАС; спустошення в невеликих країнах-постачальників внутрішніх запасів зброї та техніки; загострення двосторонніх відносин через кризові явища; внутрішньодержавні чинники, до прикладу, передвиборчий процес у США; не виправдання очікувань стосовно українського контрнаступу та інші.

Нещодавно Президент України Володимир Зеленський, на тлі загострення ізраїльсько-палестинського конфлікту заявив, що події на Близькому Сході значно зменшують кількість уваги до російсько-української війни, що безсумнівно грає на руку РФ [7]. Росія дійсно не змогла впустити момент, щоб не скористатись ситуацією для своєї вигоди. В контексті цього питання, на початку жовтня 2023 року, Інститут з вивчення війни виклав дослідження, в якому експерти аналітичного центру зазначили про зафіксовані випадки використання РФ активізації збройного конфлікту між Ізраїлем та

ХАМАС для просування інформаційних операції, які спрямовані на зменшення підтримки Заходу України. До прикладу, заступник голови Ради безпеки РФ Дмитро Медведєв заявив, що світ повинен був вирішувати питання ізраїльсько-палестинського конфлікту, а не «втручатись» у справи Росії та України, надаючи свою військову допомогу останній [98].

В інформаційному полі деякий час були присутні наративи про те, що гострий конфлікт на Близькому Сході відверне на деякий час увагу від російсько-української війни. Попри це, Посол України в США Оксана Макарова вважає, що тема війни в Україні й досі знаходиться у центрі уваги американської політики та не зникне незважаючи на будь-які інші міжнародні події [10].

В другій половині 2023 року прозвучало декілька негативних для України заяв від держав-сусідів щодо постачання військової допомоги. Насамперед, внаслідок дипломатичної кризи, яка оберталась навколо заборони імпорту українського зерна до деяких країн ЄС, значно погіршилися стосунки України з Польщею [102]. Президенти обох країн обмінялись різкими зверненнями, кожен щодо іншого. Володимир Зеленський звинуватив «деякі європейські держави», які разом з публічною солідарністю до України, підтримують дії, що йдуть на користь Росії. Польський Президент Анджей Дуда, натомість назвав Київ схожим на потопельника, який разом із собою тягне у воду свого рятівника. Взаємні обвинувачення призвели до того, що 20 вересня 2023 року, Прем'єр-міністр Польщі Матеуш Моравецький зробив гучну заяву, у якій зазначив, що Польща відмовляється від постачання Україні власного озброєння, оскільки планує зосередитись на розвитку власної обороноспроможності. Таким чином, польська допомога віднині характеризуватиметься лише передачею тієї зброї та техніки, яка була попередньо узгоджена [95; 106].

Така заява від польського прем'єр-міністра по-різному трактується експертами. Аналітик варшавського відділу міжнародної неурядової організації «Німецький фонд Маршалла США» Марта Прохвіч-Язовська зазначає, що заяву не варто трактувати як декларацію про повне припинення військової допомоги Польщі. Держава дійсно збирається відновлювати свої внутрішні запаси зброї та

техніки, однак, припинення постачань в Україну не збігається з національними польськими інтересами [106]. І все ж, напруга у двосторонніх відносинах може призвести до втрати головного для України гравця «Танкової коаліції» – групи держав, які займалися питанням постачання танків. Адже Польща була тією країною, яка активно виступала за передачу Україні німецьких основних бойових танків Leopard.

Ще одна країна, яка нещодавно оголосила про відмову від військової підтримки України є Словаччина. Така позиція пролунала з уст нового Прем'єр-міністра держави Роберта Фіцо, який готується до нормалізації відносин з Росією. Поясненням слугувала теза про те, що російсько-український конфлікт стає замороженим, і його неможливо вирішити шляхом постачання Україні озброєння. Підґрунтям до приходу проросійського уряду в країні було активне поширення російських наративів серед словацького населення [16].

Згідно з опитуванням громадської думки у восьми країнах ЄС, Центрально- та Східноєвропейської аналітичної компанії Globsec, 40% словаків вважають Росію відповідальною за війну, 34% вважають, що війна розпочалась через те, що Захід спровокував Росію та 17% висказались за те, що винною у війні була Україна, яка гнобила власне російськомовне населення. 69% словацького населення також вважає, що надаючи Україні військову допомогу, Словаччина провокує Росію та приєднується до війни [19]. Окрім цього, напередодні виборів, партія Роберта Фіцо виступила проти санкцій направлених на Росію, а також обіцяла блокувати вступ України до НАТО.

Угорщина – наступна європейська держава, яка не тільки відмовляється допомагати Україні зброєю, а й неодноразово блокувала рішення про надання військової допомоги у рамках Європейського фонду миру [78]. Угорський уряд, на чолі з Віктором Орбаном, ще до повномасштабного вторгнення мав досить складні відносини з Україною. Тісні політичні та економічні зв'язки з Росією, невирішені питання стосовно угорської нацменшини на українських територіях, а також перешкоджання Угорщиною вступу України до НАТО роками поглиблювало кризу у двосторонніх

відносинах держав. Віктор Орбан, прикриваючись «миротворчою» стратегією Угорщини, не соромиться проводити особисті зустрічі з Володимиром Путіним під час того, як останній видає накази про знищення українців. Можна помітити, як угорський лідер займається підміною понять та маніпулює словами «мир» і «війна», звинувачуючи інші європейські держави, які постачають Україні зброю, в прийнятті стратегії «війни» [11]. Український Міністр закордонних справ Дмитро Кулеба вважає, що українсько-угорські відносини не налагодяться, допоки Віктор Орбан залишається на посаді [13].

Наступним проблемним питанням є спустошення запасів можливої військової допомоги окремих країн Європи. Таку думку транслює британський військовий експерт Глен Грант, описуючи сучасний складний етап військової підтримки України. Він зазначає, що такі країни як Латвія, Естонія та Чехія повністю спустошили свої склади з технікою та зброєю та разом з іншими партнерами думають що робити далі [5]. Підтримка України з кожним місяцем стає все складнішим процесом, тому багато держав-членів НАТО знаходяться на етапі переосмислення та пошуків нових шляхів допомоги.

Сполучені Штати хоч і не мають проблем із запасами зброї та техніки, проте, досі офіційно не оголошували чіткої позиції стосовно військової підтримки України в прийдешньому 2024 році. В середині країни збільшується кількість суперечок стосовно розмірів постачання зброї Україні, що зумовлено різним рівнем підтримки Києва серед політичних груп, а також відсутністю спільної узгодженої позиції щодо закінчення війни в Україні [38]. Жовтневий запит Джо Байдена до Конгресу на додаткові 61,4 млрд доларів для фінансування військової допомоги Україні так і лишився без відповіді. Як заявила прес-секретар Білого дому Карін Жан-П'єр: «Ми починаємо надавати Україні менші пакети військових зобов'язань, щоб розтягнути нашу здатність підтримувати Україну якомога довше» [105]. В попередній заяві Білого дому повідомлялось, що близько 96% безпекової, економічно та гуманітарної допомоги, що була виділена Україні, вже вичерпано. Зменшується також і відсоток американців, які підтримують надання військової допомоги Україні. [60; 61].

Згідно з опитуванням, проведеного американським соціологічним інститутом Gallup, більшість населення стверджує, що США роблять надто багато, щоб допомогти Україні. Загалом 41% американців вважають, що США надають забагато допомоги, в порівнянні з результатами в 24% у серпні 2022 року [17].

Майбутнє військове постачання США в Україну знаходиться під загрозою ще й з причини можливого повернення Дональда Трампа на місце президента держави. Затамувавши подих, міжнародна спільнота, включно з американською політичною елітою чекають на результати майбутніх президентських виборів США. Сам бізнесмен та всі протрампівські політики є противниками подальшої військової допомоги Україні. В інтерв'ю телеканалу NBC, Дональд Трамп зазначив, що змусив би цю війну закінчитись за 24 години. Правник-міжнародник Геннадій Друзенко так описує вплив на Україну можливого майбутнього президенства Дональда Трампа: «Трамп — це кінець Америки, яку ми знаємо. Ну, один раз можна помилитися, але якщо його свідомо оберуть вдруге... Як Орбан — це фактично міна уповільненої дії під Євросоюз, тільки Угорщина маленька. А Америка Трампа — це величезна вибухівка під весь демократичний світ. Хто буде лідером демократичного світу потім? Тому для України це буде катастрофа» [75].

Експерти зазначають про присутність ймовірності повторного президенства Дональда Трампа. За результатами опитування, що проводило служба звітування SSRS на прохання CNN, за рік до початку виборів, Дональд Трамп з невеликим відривом переганяє президента Джо Байдена у передвиборчому рейтингу – 49% підтримки, на противагу 45% підтримки чинного президента [18].

Проте, не варто впевнено стверджувати, що за можливого обрання новим президентом США Дональда Трампа, американська політика стосовно військової підтримки України стовідсотково зміниться. З попереднього досвіду, можемо стверджувати, що рішення цього політика є досить непередбачуваними. Незважаючи на політичні «залицяння» до Путіна під час попереднього

президентського терміну, Дональд Трамп став тим президентом, хто погодив перші постачання летального озброєння в Україну з початку російської агресії на Сході.

В кінці кінців, неочікувано повільні результати українського контрнаступу не виправдали західних очікувань та поставили під питання ефективність постачання військового озброєння Україні. Відсутність великих зсувів на користь України та майбутня невизначеність призвели до того, що партнери не затверджують нові військові зобов'язання, зокрема, не оголошують про передачу важкого озброєння на наступний рік, працюючи лише над раніше прийнятими рішеннями [38]. Тим часом, Головнокомандувач ЗСУ, Валерій Залужний, у своєму нещодавньому інтерв'ю The Economist зазначає, що контрнаступ триває, можливо не так легко, як цього всі очікували, проте, українські бійці по-трохи просуваються вперед. І головним фактором в питанні успішного звільнення українських окупованих територій залишається західне постачання потрібного військового озброєння Україні у великих розмірах [100].

Висновки до розділу 3

У процесі постачання військової допомоги Україні від західних партнерів на сьогодні існують деякі проблеми. Насамперед, ці проблеми стосуються зменшення уваги міжнародної спільноти до російсько-української війни у зв'язку з іншими міжнародними подіями.

Окрім цього, серед держав-членів НАТО можна виокремити зменшення розмірів військової підтримки України. В 2023 році дві європейські держави відмовились від нових військових зобов'язань перед Києвом. Польща на тлі дипломатичної кризи з Україною заявила про зупинку передачі власного озброєння у зв'язку з рішенням активізувати нарощення власної обороноздатності. Словаччина, у свою чергу, змінила свою політику після приходу до влади проросійських сил на чолі з Робертом Фіцо, який відмовився від майбутніх поставок зброї в Україну. Блокуванням військової допомоги задля втілення власних національних інтересів займалась Угорщина, яка до цього має

негативне ставлення до вступу України в НАТО та запровадження санкцій проти Росії. Крім цього, такі невеликі європейські держави, як Латвія, Естонія та Чехія вже вичерпали свої вільні військові запаси та разом з іншими партнерами шукають нові шляхи продовження постачання зброї Україні.

Сполучені Штати також останнім демонструють зменшення кількості військової допомоги через внутрішні суперечки та відсутність єдиного бачення закінчення російсько-української війни. На додачу до цього, майбутні президентські вибори загрожують обранням в президенти США Дональда Трампа, за правління якого можлива зміна американської політики щодо надання зброї Києву. Всі перераховані проблеми загострюються на тлі відсутності результатів від українського контрнаступу, що почався влітку 2023 року та триває досі.

ВИСНОВКИ

Військова допомога держав-членів НАТО Україні в російсько-українському конфлікті в період з 2014 року по 2023 рік здебільшого мала нелетальний характер. Країнами, що першими почали підтримувати Україну на початку конфлікту, були США, Велика Британія а також окремі члени ЄС.

Сполучені Штати Америки після початку російського конфлікту почали розглядати для себе Україну як стратегічно важливого партнера у регіоні Східної Європи, саме з огляду на її географічне розташування. З тієї ж причини, політичне керівництво держави намагалось брати участь у процесі зміцнення оборонної здатності України.

В перші роки конфлікту американські дії були спрямовані на розвиток держави в оборонній сфері шляхом забезпечення військового фінансування, спільних навчань, а також постачанням Києву нелетальної військової техніки. З 2018 року США на чолі з Дональдом Трампом вирішили затвердити важливе рішення про дозвіл на експорт летальної військової допомоги Україні. Проте свого піку процес здійснення військових поставок досягнув за президенства демократа Джозефа Байдена, через рік управління якого, світ побачив повномасштабне російське вторгнення на територію України.

Велика Британія більшою мірою реалізовувала військову підтримку України на політичному та оборонному рівнях. Зрідка ця країна оголошувала про надання нелетальної військової допомоги, яка призначалась виключно для зменшення втрат з боку ЗСУ. Окрему увагу Сполучене Королівство приділяло процесу навчання українських військовослужбовців в рамках спеціально розробленої програми, що отримала назву «Орбітал», а свою політичну відданість засвідчувала підписанням нових двосторонніх важливих угод.

Щодо реакції Європи, можна впевнено казати, що недостатня кількість європейських країн взяли на себе військові зобов'язання в період з 2014 по 2021 рр. по відношенню до України. Відповідь Європи на початок конфлікту запам'яталась Україні у вигляді «глибокого занепокоєння» російськими діями. Проте, деякі країни все таки періодично постачали військову допомогу Києву, з

метою підтримати українську боротьбу проти російської агресії. Такими країнами були Польща, Литва та Чехія, тоді як більшість лідируючих європейських держав виступали прихильниками вирішення конфлікту дипломатичними зусиллями. До міжнародних зусиль з військової підтримки України в той час приєднувались також Канада та Туреччина.

Зміна масштабів конфлікту з 24 лютого 2022 року потягнула за собою зміну масштабів і військової допомоги Україні. У зв'язку з необхідністю узгодження майбутніх військових поставок Україні, виникла потреба у створенні нових механізмів, які б змогли координувати спільні зусилля та актуальні питання цієї тематики. Таким чином, навесні 2022 року були започатковані зустрічі в форматі «Рамштайн» - дипломатичні зустрічі, на яких координувалась робота стосовно надання військової допомоги понад 50 країн світу. Від початку російського нападу до теперішнього часу (листопад 2023 року) було проведено 17 зустрічей Контактної групи з питань оборони України. Європейські новоутворені механізми в свою чергу передбачають функціонування таких програм як Європейський фонд миру та Місія військової допомоги ЄС Україні, які є майданчиками з координації та фінансування європейської військової допомоги, а також проведення навчань і тренінгів для українських бійців, під керівництвом безлічі військових інструкторів.

Лідером у постачанні зброї з початку російського вторгнення залишились США, які, проте, значно збільшили розміри та змінили «начинку» військових поставок. Сума американської військової допомоги Україні на сьогодні сягає понад 44 млрд євро, а до її складу входить різноманітна техніка: системи ППО, важке озброєння, літальні апарати, стрілецька, морська, нелетальна зброя, боеприпаси та багато іншого.

В контексті оборонної співпраці США виділяла кошти на безпекову допомогу Києву, що покривають консультативні послуги, проведення спільних навчань, зусилля щодо розмінування українських територій, обслуговування військової техніки та інші дії. Військова допомога залишається одним з пріоритетних завдань зовнішньої політики США з тієї причини, що перемога

України служитиме американським національним інтересам, адже сприятиме глобальній безпеці та просуватиме демократичні цінності у світі.

Порівнюючи європейську відповідь на події 2014 року з теперішнім ставленням, можна стверджувати, що лютий 2023 року кардинально змінив ставлення колективної Європи до ситуації в Україні. Європейські держави нарешті почали усвідомлювати реальну світову загрозу в обличчі РФ. Відповідно, більша частина держав-членів НАТО та ЄС приєднались до військових зобов'язань України.

Європа перейшла з пошуку виключно політичних рішень до практичних дій у вигляді постачання важкого озброєння Києву, необхідного для можливості відповіді російській армії. Найбільш активною у Європі в контексті цього питання виявилась Німеччина, відразу за нею слідує Велика Британія, далі Норвегія, Данія та Польща. В межах Талліннської обіцянки 9 європейських держав також зголосились на довгострокову військову допомогу Україні.

Зазначені міжнародні зусилля відіграють величезну роль у здатності України відбивати атаки ворога. Тому, зменшення або припинення військових постачань від головних партнерів України неминуче призведе до трагічних наслідків.

До основних сучасних проблем та перешкод у процесі отримання військової допомоги від західних партнерів належать: можливе поступове зменшення фокусу на російсько-українській війні, що призведе до майбутнього зменшення поставок зброї; відмова окремих країн постачати військову допомогу Україні (Польща та Словаччина); поширення російської пропаганди через проросійський уряд в Угорщині; поступове зменшення військово-технічних ресурсів деяких країн-донорів військової допомоги Києву; помітне зменшення підтримки процесу озброєння України іноземним населенням; внутрішні розбіжності в США та майбутні президентські вибори з можливим приходом до влади Дональда Трампа; не виправдані надії Заходу щодо контрнаступу та інше.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

Джерела:

1. Відносини з Україною. *Організація Північноатлантичного договору*. 2023. URL: https://www.nato.int/cps/uk/natohq/topics_37750.htm (дата звернення: 01.03.2023)
2. Війна Росії проти України: фінансова відповідь Європейського Союзу. *European Parliament*. 2022. URL: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2022/729291/EPRS_ATAG\(2022\)729291_XL.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2022/729291/EPRS_ATAG(2022)729291_XL.pdf) (дата звернення: 08.05.2023)
3. Військова допомога Україні від ЄС сягнула 25 млрд євро — Боррель. *Суспільне Новини*. 2023. URL: <https://suspilne.media/584535-vijskova-dopomoga-ukraini-vid-es-sagnula-25-mlrd-evro-borrel/> (дата звернення: 20.10.2023)
4. Вільям Хейг у Києві, *DW*, 2014, URL: <http://surl.li/obcrr> (дата звернення: 10.01.2023)
5. "Всі країни, окрім США, вже віддали все, що могли": полковник Грант про допомогу Україні. *Еспресо*. 2023. URL: <https://espresso.tv/vsi-kraini-okrim-ssha-vzhe-viddali-vse-shcho-mogli-polkovnik-grant-pro-dopomogu-ukraini> (дата звернення: 25.11.2023)
6. Допомога НАТО Україні, стислий огляд. 2018. URL: https://www.ispc.org.ua/wp-content/uploads/2018/11/NATO_support_UA_2018.pdf (дата звернення: 10.06.2023)
7. Зеленський: Війна на Близькому Сході зменшує увагу до України, це одна із цілей РФ. *Укрінформ*. 2023. URL: <https://www.ukrinform.ua/amp/rubric-ato/3782691-zelenskij-vijna-na-blizkomu-shodi-zmensue-uvagu-do-ukraini-ce-odna-iz-cilej-rf.html> (дата звернення: 05.11.2023)
8. Зустріч у Рамштайні засвідчила створення антипутінської коаліції — Єльченко. *Укрінформ*. 2022. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric->

- [politics/3468789-zustric-u-ramstajni-zasvidcila-stvoreнна-antiputinskoj-koalicii-elcenko.html](https://www.president.gov.ua/news/igor-zhovkva-zustrivsia-z-golovoyu-vijskovogo-shtabu-yes-kom-87225) (дата звернення: 09.06.2023)
9. Ігор Жовква зустрівся з головою Військового штабу ЄС, командувачем Місії із військової допомоги Україні. *Офіційне інтернет-представництво Президента України*. 2023. URL: <https://www.president.gov.ua/news/igor-zhovkva-zustrivsia-z-golovoyu-vijskovogo-shtabu-yes-kom-87225> (дата звернення: 25.11.2023)
10. Маркарова: Україна досі у фокусі США попри війну в Ізраїлі. *Суспільне Новини*. 2023. URL: <https://suspilne.media/624977-markarova-ukraina-dosi-u-fokusi-ssa-popri-vijnu-v-izraili/> (дата звернення: 26.11.2023)
11. Орбан не планує вибачитися за зустріч з Путіним і пишається своєю стратегією. *Європейська правда*. 2023. URL: <https://www.euointegration.com.ua/news/2023/10/26/7172247/> (дата звернення: 20.11.2023)
12. Резніков розповів про результати зустрічі «Рамштайн-2». *Укрінформ*. 2022. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/3491075-reznikov-rozpoviv-pro-rezultati-zustrici-ramstajn2.html> (дата звернення: 03.07.2023)
13. Ставлення Угорщини до України не зміниться, поки прем'єром лишається Орбан — Кулеба. *Суспільне Новини*. 2023. URL: <https://suspilne.media/352382-stavlennja-ugorsini-do-ukraini-ne-zminitsja-poki-premerom-lisaetsja-orban-kuleba/> (дата звернення: 15.11.2023)
14. Угода про політичне співробітництво, вільну торгівлю і стратегічне партнерство між Україною та Сполученим Королівством Великої Британії і Північної Ірландії. 2020. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/MU20051?an=2> (дата звернення: 10.03.2023)
15. «Українці переможуть, бо це війна за незалежність» – Борис Джонсон. 2022. *Радіо Свобода*. URL: <https://www.radiosvoboda.org/amp/borys-dzhonson-ukrayina-viyna/32118000.html> (дата звернення: 21.08.2023)
16. Фіцо заявив, що Словаччина більше не постачатиме зброю Україні. *Укрінформ*. 2023. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/3778847-fico>

- [zaaviv-so-slovaccina-bilse-ne-postacatime-zbrou-ukraini.html](https://www.globeurope.com/ukraine/zaaviv-so-slovaccina-bilse-ne-postacatime-zbrou-ukraini.html) (дата звернення: 10.11.2023)
17. American Views on the Ukraine War in 6 Charts. Gallup. 2023. URL: <https://news.gallup.com/poll/513680/american-views-ukraine-war-charts.aspx> (дата звернення: 05.11.2023)
18. CNN Poll: Trump narrowly leads Biden in hypothetical rematch. CNN politics. 2023. URL: <https://edition.cnn.com/2023/11/07/politics/cnn-poll-trump-biden-matchup/index.html> (дата звернення: 10.11.2023)
19. GLOBSEC TRENDS 2023. Globsec. URL: <https://www.globsec.org/sites/default/files/2023-05/GLOBSEC%20Trends%202023.pdf> (дата звернення: 25.11.2023)
20. Danish support for Ukraine. *Ministry of foreign affairs of Denmark*. 2023. URL: <https://um.dk/en/foreign-policy/danish-support-for-ukraine> (дата звернення: 08.11.2023)
21. EU Military Assistance. *Mission in support of Ukraine*. URL: https://www.eeas.europa.eu/eumam-ukraine_en?s=410260 (дата звернення: 25.10.2023)
22. European Peace Facility. *European Commission*. URL: https://fpi.ec.europa.eu/what-we-do/european-peace-facility_en (дата звернення: 29.10.2023)
23. European Peace Facility. *European Council/Council of the European Union*. URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/european-peace-facility/> (дата звернення: 29.10.2023)
24. Infantry training for Ukraine in Germany with EUMAM UA. *EU Military Assistance Mission in support of Ukraine*. 2023. URL: https://www.eeas.europa.eu/eumam-ukraine/infantry-training-ukraine-germany-eumam-ua_en?s=410260 (дата звернення: 30.10.2023)
25. International Fund for Ukraine (IFU). *GOV.UK*. 2023. URL: <https://www.gov.uk/guidance/international-fund-for-ukraine-ifu> (дата звернення: 10.11.2023)

26. Joint Statement – The Tallinn Pledge. *GOV.UK*. 2023. URL: <https://www.gov.uk/government/news/joint-statement-the-tallinn-pledge> (дата звернення: 16.09.2023)
27. Military assistance to Ukraine since the Russian invasion. *House of Commons Library*. 2023. URL: <https://researchbriefings.files.parliament.uk/documents/CBP-9477/CBP-9477.pdf> (дата звернення: 01.11.2023)
28. Military assistance to Ukraine 2014-2021. *House of Commons Library*. 2022. URL: <https://commonslibrary.parliament.uk/research-briefings/sn07135/> (дата звернення: 14.07.2023)
29. Military support for Ukraine. *The Federal Government*. 2023. URL: <https://www.bundesregierung.de/breg-en/news/military-support-ukraine-2054992> (дата звернення: 02.11.2023)
30. NEWS ON UKRAINE. *European Union External Action*. URL: https://www.eeas.europa.eu/eeas/standwithukraine_en (дата звернення: 15.10.2023)
31. Norwegian support to Ukraine and neighbouring countries. *Government.no*. 2023. URL: https://www.regjeringen.no/en/topics/foreign-affairs/humanitarian-efforts/neighbour_support/id2908141/?expand=factbox2963912 (дата звернення: 20.11.2023)
32. Questions and Answers – A new Ukraine Facility. *European Commission*. 2023. URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/qanda_23_3353 (дата звернення: 10.09.2023)
33. UK's response to the situation in Ukraine. *GOV.UK*. 2014. URL: <https://www.gov.uk/government/speeches/uks-response-to-the-situation-in-ukraine> (дата звернення: 20.06.2023)
34. U.S. Security Cooperation with Ukraine. *U.S. Department of State*. 2023. URL: <https://www.state.gov/u-s-security-cooperation-with-ukraine/> (дата звернення: 20.11.2023)

Література:

- 35.Бжезінський про Україну. Цитати за 20 років. *Кореспондент*. 2017. URL: <https://ua.korrespondent.net/world/3855983-bzhezynskiyi-pro-ukrainu-tsytaty-za-20-rokiv> (дата звернення: 20.05.2023)
- 36.В авангарді: як Велика Британія допомагає Україні давати відсіч росії. *Україна молода*. 2023. URL: <https://umoloda.kyiv.ua/number/3852/180/174859/> (дата звернення: 22.10.2023)
- 37.В Європі оголосили про незалежність від російського газу. *ZN.UA*. 2023. URL: <https://zn.ua/ukr/amp/ECONOMICS/v-jevropi-oholosili-pro-nezalezhnist-vid-rosijskoho-hazu.html> (дата звернення: 15.10.2023)
- 38.Від близько 800 одиниць бронетехніки у січні до нуля у жовтні. Чому Захід перестав активно постачати Україні важке озброєння? *Forbes*. 2023. URL: <https://forbes.ua/war-in-ukraine/vid-blizko-800-odinits-bronetekhniki-u-sichni-donulya-u-zhovtni-chomu-zakhid-perestav-aktivno-postachati-ukraini-vazhke-ozbroennya-doslidzhuvav-forbes-09112023-17145> (дата звернення: 10.11.2023)
- 39.Військова допомога з-за кордону: хто й чим допомагав Україні в 2014-2018 роках. *Слово і діло*. 2018. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2018/05/14/infografika/bezpeka/vijskova-dopomoga-kordonu-xto-chym-dopomahav-ukrayini-2014-2018-rokax> (дата звернення: 06.05.2023)
- 40.Військова допомога Україні на тлі загрози з боку Росії. Які країни допомагають озброюватися. *Суспільне новини*. 2022. URL: <https://suspilne.media/201353-vijskova-dopomoga-ukraini-na-tli-zagrozi-z-boku-rosii-hto-i-ak-dopomagaie-ozbrouvatisa/> (дата звернення: 02.06.2023)
- 41.Військова допомога Україні: як з роками змінювалася підтримка США та ЄС. *Слово і діло*. 2021. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2021/04/23/infografika/svit/vijskova-dopomoga-ukrayini-yak-rokamy-zminyuvalasya-pidtrymka-ssha-ta-yes> (дата звернення: 02.06.2023)
- 42.Військова допомога Україні. Які країни надають зброю і хто блокує постачання? *Радіо Свобода*. 2022. URL:

- <https://www.radiosvoboda.org/a/viyskova-dopomoha-ukrayini-yaki-krayiny-nadayut-zbroyu-i-khto-blokuje-postachannya/31665534.html> (дата звернення: 23.07.2023)
43. Воєнна напруженість між РФ і Україною навесні 2021 року. *Національний інститут стратегічних досліджень*. 2021. URL: <https://niss.gov.ua/news/statti/voynna-napruzenist-mizh-rf-i-ukrayinoyu-navesni-2021-roku> (дата звернення: 17.06.2023)
44. Джавеліни викликають у росіян спогади про Афганістан – експерти США про надання зброї Україні. *Радіо Свобода*. 2018. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/29202795.html> (дата звернення: 18.06.2023)
45. Динаміка підтримки України з боку Євросоюзу після вторгнення РФ. *АрміяInform*. 2023 URL: <https://armyinform.com.ua/2023/03/07/dynamika-pidtrymky-ukrayiny-z-boku-yevrosoyuzu-pislya-vtorgnennya-rf/> (дата звернення: 10.08.2023)
46. Довготривала підтримка, зимове спорядження та "пекельні" ракети. Підсумки зустрічі союзників України на базі "Рамштайн". *Суспільне новини*. 2022. URL: <https://suspilne.media/279490-dovgotrivala-pidtrimka-zimove-sporadzenna-ta-pekelnii-raketi-pidsumki-zustrici-souznikiv-ukraini-na-bazi-ramstajn/> (дата звернення: 04.09.2023)
47. Жигайло В. М. Сучасний стан і перспективи співробітництва України та США. 2017. URL: http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/8034/Zhyhailo%20SPACE%20%e2%84%96%205_2017.pdf?sequence=1&isAllowed=y (дата звернення: 08.06.2023)
48. Запобігти наступній війні. *Німецьке товариство зовнішньої політики*. 2023. URL: <https://dgap.org/de/forschung/publikationen/den-naechsten-krieg-verhindern> (дата звернення: 19.11.2023)
49. Зброя, яку США передають чи вже передали Україні після масштабного вторгнення Росії. Перелік Пентагону (фото). *Радіо Свобода*. 2023. URL:

<https://www.radiosvoboda.org/a/zbroya-ssha-dopomoha-ukrayini/32288966.html>

(дата звернення: 23.08.2023)

50. Згуртованість довкола України більша, ніж раніше: ЗМІ про зустріч на базі Рамштайн. *Факти*. 2022. URL: <https://fakty.com.ua/ua/svit/20220427-zgurtovanist-dovkola-ukrayiny-bilsha-nizh-ranishe-zmi-pro-zustrich-na-bazi-ramshtajn/> (дата звернення: 20.09.2023)

51. Зустрічі у форматі «Рамштайн». *Вікіпедія*. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%97%D1%83%D1%81%D1%82%D1%80%D1%96%D1%87%D1%96_%D1%83_%D1%84%D0%BE%D1%80%D0%BC%D0%B0%D1%82%D1%96_%C2%AB%D0%A0%D0%B0%D0%BC%D1%88%D1%82%D0%B0%D0%B9%D0%BD%C2%BB#cite_note-43 (дата звернення: 14.09.2023)

52. Канада надіслала комплекти теплового одягу для бійців АТО. *Уніан*. 2014. URL: <https://www.unian.ua/army/amp-1015571-kanada-nadislala-komplekti-teplogo-odyagu-dlya-biytsiv-ato.html> (дата звернення: 16.07.2023)

53. Кравченко О. Політика США щодо України за адміністрації Дональда Трампа: проблемні питання та перспективи. URL: <http://ud.gdip.com.ua/wp-content/uploads/2020/12/60.pdf> (дата звернення: 18.05.2023)

54. Ленд-ліз для України підписано: яку зброю отримаємо та коли оплачувати, *Defense Express*, 2022, URL: https://defence-ua.com/minds_and_ideas/lend_liz_dlja_ukrajini_pidpisano_jaku_zbroju_otrimajemo_ta_koli_oplachuvati-7294.html (дата звернення: 13.08.2023)

55. Лимар М. Ю. Військово-оборонна допомога США Україні за президентства Б. Обама: до дискурсу щодо надання летальної зброї. *Наукові праці. Політологія*. 2017. С. 93-98 (дата звернення: 05.05.2023)

56. Мехдізаде Ф. Вплив НАТО на стан і перспективи розвитку середовища безпеки. *Політичний менеджмент №1*. 2010. URL: https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/08/mekhdizade_vplyv.pdf (дата звернення: 02.04.2023)

57. Міністр оборони підбив підсумки зустрічі "Рамштайн". 2023. *Суспільне Новини*. URL: <https://suspijne.media/623335-ministr-oboroni-pidbiv-pidsumki-zustrici-ramstajnu/> (дата звернення: 23.11.2023)
58. Міноборони України і США підписали угоду про співпрацю на 5 років. *Українська правда*. 2016. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2016/09/9/7120047/> (дата звернення: 30.06.2023)
59. Найбільше військової допомоги відносно власного ВВП Україні надала Норвегія. *Galinfo*. 2023. URL: https://galinfo.com.ua/news/naybilshe_viyskovoji_dopomogy_vidnosno_vlasnogo_vvp_ukraini_nadala_norvegiya_407196.html (дата звернення: 15.10.2023)
60. «Не буде економіки – не буде й армії». Що чекає Україну через можливе зменшення допомоги Заходу? *Радіо Свобода*. 2023. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/novyny-pryazovya-nichym-voyuvaty-naslidky-zmenschennya-dopomohy-zakhodu/32665127.html> (дата звернення: 03.11.2023)
61. Пентагон закликає Конгрес США схвалити додаткове фінансування для підтримки України та Ізраїлю. *Радіо Свобода*. 2023. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-pentahon-konhres-finansuvannya/32688413.html> (дата звернення: 20.11.2023)
62. Підзвітність, боеприпаси й ППО. Підсумки дев'ятого "Рамштайну". *Суспільне Новини*. 2023. URL: <https://suspijne.media/384818-devata-zustric-u-formati-ramstajnu-nazivo/> (дата звернення: 13.09.2023)
63. Підсумки «Рамштайну-11»: Abrams, HIMARS, ППО. *Укрінформ*. 2023. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/3699088-pidsumki-ramstajnu11-abrams-himars-ppo.html> (дата звернення: 17.09.2023)
64. Підсумки саміту "Рамштайн-7": яку додаткову допомогу Захід надасть Україні. *TCH*. 2022. URL: <https://tsn.ua/ru/ato/itogi-sammita-ramshtayn-7-kakuyu-dopolnitelnyu-pomosch-zapad-predostavit-ukraine-2203801.html> (дата звернення: 08.09.2023)

65. Пішов з життя Збігнєв Бжезінський. Головні факти та цитати. *Главком*. 2017. URL: <https://glavcom.ua/publications/pishov-z-zhittya-zbinjev-bzhezinskiy-golovni-fakti-ta-citati-417200.html> (дата звернення: 20.05.2023)
66. Польська військова допомога Україні: бронетехніка, авіація, боєприпаси. *MILITARNYI*. 2023. URL: <https://mil.in.ua/uk/articles/polska-vijskova-dopomoga-ukrayini-bronetehnika-aviatsiya-bojeprypasy/> (дата звернення: 16.10.2023)
67. Представник Генштабу: Контактна група з питань оборони України перейшла до формату "Рамштайн 2.0". *Суспільне Новини*. 2023. URL: <https://suspilne.media/624071-predstavnik-genstabu-kontaktna-grupa-z-pitan-oboroni-ukraini-perejsla-do-formatu-ramstajn-20/> (дата звернення: 24.11.2023)
68. "Рамштайн"-12: винищувачі F-16 дедалі ближче, Канада передає ракети AIM-9. *TEXTY.ORG.UA*. 2023. URL: <https://texty.org.ua/fragments/109738/ramshtajn-12-vynyshuvachi-f-16-dedali-blyzhche-kanada-peredaye-rakety-aim-9/> (дата звернення: 19.09.2023)
69. «РАМШТАЙН 6» – ГОЛОВНІ РЕЗУЛЬТАТИ. *Світовий конгрес українців*. 2022. URL: <https://www.ukrainianworldcongress.org/ua/ramshtajn-6-golovni-rezultati/> (дата звернення: 12.09.2023)
70. Рамштайн-13: підсумки. *Укрінформ*. 2023. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/3723713-ramshtajn13-pidsumki.html> (дата звернення: 15.09.2023)
71. "Рамштайн-15": перший для Умерова та останній для Міллі — які підсумки? *Укрінформ*. 2023. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/3763825-ramshtajn15-persij-dla-umerova-ta-ostannij-dla-milli-aki-pidsumki.html> (дата звернення: 25.09.2023)
72. Рамштайн-16: Україна отримає зимове спорядження і боєприпаси. *DW*. 2023. URL: <https://www.dw.com/uk/ramshtajn16-ukraina-otrimae-zimove-sporadzenna-i-boepripasi/a-67071174> (дата звернення: 15.10.2023)
73. «Рамштайн-8»: Україну готують до потужного контрнаступу. *Укрінформ*. 2023. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/3656481-ramshtajn8-ukrainu-gotuut-do-potuznogo-kontrnastupu.html> (дата звернення: 10.09.2023)

- 74.«Рамштайн-10»: Україну посилять танками та системами ППО. *MILITARNYI*. 2023. URL: <https://mil.in.ua/uk/news/ramshtajn-10-ukrayinu-posylyat-tankamy-ta-systemamy-ppo/> (дата звернення: 11.10.2023)
- 75.«Рускій мір в американському одязі». Чому перемога Трампа на виборах президента США може стати катастрофою для України. *NV Новини*. 2023. URL: <https://nv.ua/ukr/amp/yakshcho-tramp-stane-prezidentom-ce-katastrofa-dlya-ukrajini-vvazhaye-ekspert-50367309.html> (дата звернення: 25.11.2023)
- 76.Стужук Ю.П., Співробітництво України та Великої Британії в умовах російсько-української війни. *Збірник наукових праць Центру воєнно-стратегічних досліджень Національного університету оборони України імені Івана Черняхівського*. № 2(75). 2022. С. 135-140 (дата звернення: 27.07.2023)
- 77.«Турецький гамбіт» Зеленського: про що домовилися Київ і Анкара?, Радіо Свобода, 2021, URL: <http://surl.li/obczk> (дата звернення: 11.07.2023)
- 78.Угорщина продовжить блокувати €500 млн військової допомоги ЄС для України — Сіярто. *Суспільне Новини*. 2023. URL: <https://suspilne.media/616247-ugorsina-prodovzue-blokuvati-vidilenna-500-mln-evro-vijskovoi-dopomogi-es-dla-ukraini-jozvak/> (дата звернення: 14.11.2023)
- 79.У Європі озвучили реальну потребу ЗСУ у грошах для Перемоги та строк, а також головну проблему НАТО. *Defence Express*. 2023. URL: https://defence-ua.com/army_and_war/u_jevropi_ozvuchili_realnu_potrebu_zsu_u_groshah_dlja_peremogi_ta_strok_a_takozh_golovnu_problemu_nato-13625.html (дата звернення: 27.11.2023)
- 80.У Мінфіні розраховують на запуск Ukraine Facility у найближчі місяці. *Укрінформ*. 2023. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3783424-u-minfini-rozrahovuut-na-zapusk-ukraine-facility-u-najblizci-misaci.html> (дата звернення: 08.11.2023)
- 81.Україна відмовилася від декількох десятків канадських винищувачів. *LB. UA*. 2014. URL:

- https://lb.ua/society/2014/11/24/286974_ukraina_otkazalas_neskolkih.html (дата звернення: 17.07.2023)
82. Україна отримала від США допомогу з 2014 року на понад \$4,1 млрд. *Finbalance*. 2020. URL: <https://finbalance.com.ua/news/ukrana-otrimala-vid-ssha-finansovu-dopomohu-z-2014-roku-na-ponad-41-mlrd---posolstvo> (дата звернення: 21.06.2023)
83. Україна отримала від США першу партію ракет до комплексів Javelin. *Уніан*. 2020. URL: <https://web.archive.org/web/20200625062534/https://www.unian.ua/weapons/javelin-v-ukrajini-persha-partiya-raket-vid-ssha-pribula-do-kincevogo-punktu-ostanni-novini-11048696.html> (дата звернення: 09.08.2023)
84. Україна отримає від США додаткові HIMARS — голова Пентагону. *Суспільне новини*. URL: <https://suspilne.media/262559-ukraina-otrimae-vid-ssa-dodatkovihimars-golova-pentagonu/> (дата звернення: 11.09.2023)
85. Україна та Британія домовились про розширення військової тренувальної операції Orbital. *ZN. UA*. 2021. URL: <https://zn.ua/ukr/UKRAINE/ukrajina-ta-britanija-domovilis-pro-rozshirennja-vijskovoji-trenavalnoji-operatsiji-orbital.html> (дата звернення: 07.07.2023)
86. Як «Рамштайн-14» став логічним продовженням Вільнюса-2023. *Укрінформ*. 2023. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/3737804-ak-ramstajin14-stav-logicnim-prodovzennam-vilnusa2023.html> (дата звернення: 16.09.2023)
87. Sea Breeze-2016 відпрацює операцію в "кризовому регіоні". *Укрінформ*. 2016. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/2053016-sea-breeze2016-vidpracue-operaciu-v-krizovomu-regioni.html> (дата звернення: 06.05.2023)
88. WP: США схвалили перші поставки летальної зброї Україні. *Укрінформ*. 2017. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-diaspora/2368794-wp-ssa-shvalili-persi-postavki-letalnoi-zbroi-ukraini.html> (дата звернення: 08.06.2023)
89. 210 «Джавелінів» для України: один на три російські танки на Донбасі. *Радіо свобода*. 2018. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/29072886.html> (дата звернення: 09.06.2023)

90. Germany changes tack in 'response to Putin's aggression', DW, 2014, URL: <https://amp.dw.com/en/german-chancellor-olaf-scholz-announces-paradigm-change-in-response-to-ukraine-invasion/a-60932652> (дата звернення: 21.10.2023)
91. Long-Term Ukraine Aid to Be Discussed at Ramstein Meeting. *Air Force Magazine*. 2022. URL: <https://web.archive.org/web/20220425220120/https://www.airforcemag.com/long-term-ukraine-security-to-be-discussed-at-ramstein-meeting/> (дата звернення: 17.09.2023)
92. Military Assistance to Ukraine: Rediscovering the Virtue of Courage. *RUSI*. 2022. URL: <https://www.rusi.org/explore-our-research/publications/commentary/military-assistance-ukraine-rediscovering-virtue-courage> (дата звернення: 13.07.2023)
93. Military assistance to Ukraine: the timeline of challenges. *Transatlantic Dialogue Center*. 2022. URL: <https://tdcenter.org/2023/01/13/military-assistance-to-ukraine-the-timeline-of-challenges/> (16.08.2023)
94. Norway to Send Missiles for Ukraine's Air Defence System IRIS-T. 2023. *European Pravda*. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/eng/news/2023/08/24/7168134/> (дата звернення: 24.10.2023)
95. Poland to end arms support for Ukraine as trade dispute escalates. *PBS News Hour*. 2023. URL: <https://www.pbs.org/newshour/world/poland-to-end-arms-support-for-ukraine-as-trade-dispute-escalates> (дата звернення: 10.11.2023)
96. Pro-Ukraine alliance pledges more military aid. *DW*. 2023. URL: <https://www.dw.com/en/pro-ukraine-alliance-pledges-more-military-aid/a-67071924> (дата звернення: 09.09.2023)
97. Ramstein results: what is known and why were there so few high-profile statements? *Visit Ukraine today*. 2023. URL: <https://visitukraine.today/blog/2090/ramstein-results-what-is-known-and-why-were-there-so-few-high-profile-statements> (дата звернення: 15.09.2023)

98. Russian offensive campaign assessment. *ISW*. 2023. URL: <https://www.understandingwar.org/backgrounder/russian-offensive-campaign-assessment-october-7-2023> (дата звернення: 11.11.2023)
99. Russia's War Against Ukraine: European Union Responses and U.S.-EU Relations. *Congressional Research Service*. 2023. URL: <https://crsreports.congress.gov/product/pdf/IN/IN11897> (дата звернення: 12.10.2023)
100. The commander-in-chief of Ukraine's armed forces on how to win the war. *The Economist*. 2023. URL: <https://www.economist.com/by-invitation/2023/11/01/the-commander-in-chief-of-ukraines-armed-forces-on-how-to-win-the-war> (дата звернення: 25.11.2023)
101. The Kielbasa Connection: Polish Military Aid To Ukraine. *ORYX*. 2022. URL: <https://www.oryxspioenkop.com/2022/08/the-kielbasa-connection-polish-military.html> (дата звернення: 12.10.2023)
102. The Polish-Ukrainian Bond Is Here to Stay. *Carnegie Europe*. 2023. URL: <https://carnegieeurope.eu/strategieurope/90686> (дата звернення: 15.11.2023)
103. Ukraine Defense Contact Group. *Wikipedia*. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Ukraine_Defense_Contact_Group (дата звернення: 02.09.2023)
104. Ukraine Support Tracker Data. *Kiel Institute for The World Economy*. 2023. <https://www.ifw-kiel.de/publications/ukraine-support-tracker-data-20758/> (дата звернення: 23.11.2023)
105. White House says money for Ukraine military aid is running out with Congress divided on whether to provide more. *CNN politics*. 2023. URL: <https://edition.cnn.com/2023/11/03/politics/white-house-ukraine-aid-money/index.html> (дата звернення: 05.11.2023)
106. Why is Poland no longer sending arms to Ukraine? *DW*. 2023. URL: <https://www.dw.com/en/why-is-poland-no-longer-sending-arms-to-ukraine/a-66889180> (дата звернення: 15.11.2023)

107. Why the United States Must Stay the Course on Ukraine? *Center of American Progress*. 2023. URL: <https://www.americanprogress.org/article/why-the-united-states-must-stay-the-course-on-ukraine/> (дата звернення: 15.09.2023)